

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ TÜRK KÜLTÜR DEĞERLERİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Adnan Akın TOSUN

Danışman

Prof. Dr. Ali MEYDAN

Nevşehir

Ağustos,2022

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ TÜRK KÜLTÜR DEĞERLERİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Adnan Akın TOSUN

Danışman

Prof. Dr. Ali MEYDAN

Nevşehir

Ağustos,2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Adnan Akın TOSUN

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Türk Kùltür Değerleri Açısından İncelenmesi”

adlı yüksek lisans tezi Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Adnan Akın TOSUN

Danışman

Prof. Dr. Ali MEYDAN

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Ali MEYDAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Ali MEYDAN danışmanlığında, Adnan Akın TOSUN tarafından hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Türk Kültür Değerleri Açısından İncelenmesi” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../.....

JÜRİ

İMZA

Danışman : Prof. Dr. Ali MEYDAN

.....

Üye : Prof. Dr. Elvan YALÇINKAYA

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ahmet DURMAZ

.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve..... sayılı

kararı ile onaylanmıştır. /...../.....

TEŞEKKÜR

Lisans eğitimime başladığım ilk günden beri destek ve yardımlarını üzerimde hissettiğim danışman hocam Prof. Dr. Ali MEYDAN'a ve bۆlümümüzün değerli hocalarına, kıymetli dostum Kadircan TUNÇ'a ve kız kardeşim Bengünur TOSUN'a sonsuz teşekkür ederim. Son olarak yapılan bu çalışmayı beni lisansüstü eğitime teşvik eden ve hayatımda iz bırakan merhum hocam Prof. Dr. Mehmet KÖÇER' in kalbimde ebediyen yaşayacak olan aziz hatırasına armağan ediyorum.

Adnan Akın TOSUN

5.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ TÜRK KÜLTÜR DEĞERLERİ

AÇISINDAN İNCELENMESİ

Adnan Akın TOSUN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal

Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Ağustos 2022

Danışman: Prof. Dr. Ali MEYDAN

ÖZET

Bir topluma ait kültürel değerler, o toplumun temelini oluşturan en önemli yapı taşlarıdır. Milletlerin devamlılığını sağlayan bu değerler, genç nesillerinde sağlam temeller üzerinde yaşamalarına olanak sunan unsurlardır. Buradan hareketle milletlere özgü kültürel öğeleri genç kuşaklara aktarmak, geçmiş ve gelecek arasında köprü vazifesini ifa etmek okulun en önemli hedeflerinden birisidir. Okul, kültürel unsurları genç kuşaklara aktarırken çok çeşitli öğretim materyallerinden de yararlanmaktadır. Kullanılan bu öğretim materyalleri arasında ders kitapları oldukça büyük bir öneme sahiptir. Ders kitapları, öğrencilerin kişisel gelişim özellikleri, içinde yaşadıkları toplumsal çevre faktörleri ile ülkedeki eğitim politikalarına paralel olarak hazırlanmaktadır. Okul aracılığı ile toplumda etkin vatandaş olmaları amacına yönelik yetiştirilen bireyler, o topluma özgü maddi ve manevi değerler doğrultusunda eğitilmelidir. Bu kapsamda, hazırlanan ders kitapları Türk milletine özgü maddi ve manevi değerleri bünyesinde barındırmalı ve yetiştirilen bireylerin toplumsal uyum sürecine katkı sunmalıdır. Sosyal bilgiler dersinin özü itibariyle kültür aktarımına dayanması, öğretim programında değer eğitimine yer vermesi oldukça önemlidir.

Kültürel değerlerin genç nesillere aktarılmasını ve ulusal değerlerine bağlı etkin vatandaşların yetiştirilmesini hedefleyen sosyal bilgiler dersi kapsamında kullanılan kitaplarının da yol gösterici bir özelliğe sahip olması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokulların beşinci sınıf seviyesinde okutulan Talim ve Terbiye Kurulu tarafından tavsiye edilen Sosyal bilgiler ders kitabını dil, yardımseverlik, saygı ve aile değerleri bakımından incelemektir. Bu araştırmada yer alan değerler, üç öğretim üyesi uzmandan görüş alınarak belirlenmiş ve bu değerler çerçevesinde Sosyal bilgiler ders kitabının görsel ve metin içerikleri bakımından incelenmesine dayanan nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yapılmıştır. Yapılan çalışmada elde edilen veriler, çalışmanın alt problemlerine dayalı olarak kültürel değerleri yansıtıp yansıtmadığı bakımından incelenmiştir. Çalışmanın evrenini, Türkiye genelinde ortaokul beşinci sınıf seviyesinde kullanılan Sosyal bilgiler ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Kayseri ili Sarız ilçesi Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nda kullanılan öğretmen görüşlerine dayalı olarak belirlenen, Talim Terbiye Kurulunun tavsiyelerine dayalı ders kitabı oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Kültürü, Türk Kültür Değerleri, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı.

**EXAMINATION OF THE 5TH GRADE SOCIAL STUDIES COURSE BOOK IN TERMS OF
TURKISH CULTURAL VALUES**

Adnan Akın TOSUN
Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Department of Social Studies Education, M.Sc., August 2022

Supervisor: Prof. Dr. Ali MEYDAN

ABSTRACT

Cultural values belonging to a society are the most important building blocks that form the basis of that society. These values, which ensure the continuity of nations, are the elements that allow young generations to live on solid foundations. From this point of view, it is one of the most important goals of the school to transfer the cultural elements of the nations to the younger generations and to serve as a bridge between the past and the future. The school also benefits from a wide variety of teaching materials while transferring cultural elements to younger generations. Textbooks are of great importance among these teaching materials that are used. Textbooks are prepared in parallel with the personal development characteristics of the students, the social environment factors in which they live, and the education policies in the country. Individuals who are trained to be active citizens in the society through school should be educated in line with the material and moral values specific to that society. In this context, the prepared textbooks should contain the material and spiritual values specific to the Turkish nation and contribute to the social adaptation process of the individuals raised. It is very important that the social

studies course is based on cultural transfer and includes value education in the curriculum. The books used within the scope of the social studies course, which aim to transfer cultural values to young generations and to raise active citizens who are loyal to their national values, should have a guiding feature. The aim of this study is to examine the Social Studies textbook recommended by the Board of Education and Discipline, which is taught at the fifth-grade level of secondary schools affiliated to the Ministry of National Education, in terms of language, benevolence, respect and family values. The values included in this research were determined by taking the opinions of three faculty members and within the framework of these values, the social studies textbook was analyzed in terms of visual and textual contents. Document analysis was made from qualitative research methods based on research. The data obtained in the study were examined in terms of whether they reflect cultural values based on the sub-problems of the study. The universe of the study consists of social studies textbooks used at the fifth-grade level of secondary school throughout Turkey. The sample of the research consists of the textbook based on the recommendations of the Board of Education and Discipline, which was determined based on the opinions of the teachers used in the Sarız District Boarding Primary School in Kayseri.

Keywords: Turkish culture, Turkish cultural values, Social studies education, Social studies textbook

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
TEŞEKKÜR... ..	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Problem Durumu.....	1
Problem Cümlesi	3
Alt Problemler	3
Araştırmanın Amacı.....	4
Araştırmanın Önemi	5
Varsayımlar.....	5
Sınırlılıklar	6
Tanımlar	6

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Sosyal Bilgilerin Tanım ve Kapsamı	7
---	---

2.2. Eğitim-Öğretim Sürecinde Ders Kitaplarının Önemi	9
2.3. Kültür Aktarımında Eğitimin Önemi	12
2.4. Eğitimde Ulusal Kültürün Aktarımı ve Sosyal Bilgiler İlişkisi	13
2.5. Türk Kültürel Değerlerine Genel Bir Bakış	15
2.6. Türklerde Aile Kavramı	16
2.7. Türk Dili ve Türk Kültüründe Dil	18
2.8. Türk Kültüründe Saygı Değeri.....	19
2.9. Türk Kültür Değeri Olarak Yardımseverlik	21
2.10. İlgili Araştırmalar	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	26
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	27
3.3. Veri Toplama Araçları.....	28
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	29
3.5. Geçerlilik ve Güvenilirliğin Sağlanması.....	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	31
4.1.1. Aile Değerine İlişkin Bulgular.....	31
4.1.2. Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular	37
4.1.3. Saygı Değerine İlişkin Bulgular.....	44
4.1.4. Dil Değerine İlişkin Bulgular.....	51
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	54
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	55
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	56
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	57
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	60
4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	61
4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	62

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç ve Öneriler.....	65
Kaynakça.....	72
Ekler.....	80
Ek-1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	80
Ek-2: Uygulama İzin Yazısı.....	81

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

Problem Durumu

Okul ortamı kültürel değerleri genç kuşaklara aktararak sürekliliğini sağlayan kurumsal yapılardır. Eğitim faaliyetleri, yetişkinlerin rol modeliyle yetişmekte olan yeni kuşakları sosyal hayata adapte edebilme ve bu hayatın değerlerini özümseterek sağlam temeller üzerinde hayata hazırlama sürecidir. Genç nesiller içinde yaşadıkları toplumun tarihsel ve kültürel değerlerini eğitim yoluyla öğrenirler ve yaşam boyunca kullanabilecekleri değerler bütünü olarak algırlar (Doğan,2001). Bu kapsamda eğitim faaliyetleri toplumsal, ahlaki ve ulusal değerleri genç nesillere aktarabilme sorumluluğunu taşımaktadır. Eğitim süreci insan yaşamının her alanında büyük etkilere sahiptir ve yaşam boyunca bireyleri etkileyebilme gücü vardır. Okullar ise eğitim faaliyetlerinin belirli bir süre dahilinde planlanarak, bazı amaç ve hedeflere yönelik programlı öğretimin yapıldığı kurumsal yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. En genel amaç olarak okulda verilen eğitimle her Türk çocuğunu hak ve sorumluluklarını bilen etkin birer vatandaş olarak yetiştirebilmek hedeflenmektedir. Bireylere temel becerileri kazandırarak milli ve manevi değerler etrafında yaşama hazırlayabilmek günümüz koşullarındaki vazgeçilmez amaçlar olarak önem arz etmektedir

(Demirel,2000). Kültürel değerler bir topluma mensup bireylerin paylaştıkları, birbirlerine ve genç nesillere aktardıkları, toplumdan topluma farklılık gösteren maddi ve manevi öğeler bütünüdür. Okul ortamının bireylere kültürü aktaran rolü göz önünde bulundurulduğunda ortaokul seviyesinde kullanılacak ders kitaplarının ve öğretim materyallerinin önemi karşımıza çıkmaktadır (Macit,2010). Millet temeline dayanan ulus devletleri inşa eden insanlar, topluma heyecan vererek milli ruhu canlandırmayı hedeflerler. Yeni bir milli kimliği inşa edebilmek içinde milli sembollerden sıkça yararlanırlar. Bu kapsamda eğitim aracılığıyla ulusal değerleri gelecek nesillere taşıyabilmek ulusların varlıklarını sürdürebilmeleri için büyük öneme sahiptir (Turan,2009). Okullarda kullanılan önemli öğretim materyallerinden olan ders kitapları, planlı eğitim faaliyetlerinin temel unsurları arasındadır. Kullanılan ders kitaplarının bir topluma ait olan kültürel değerleri bünyesinde barındırması gerekir. Öğretim programları ile bireyler arasında bağlantı kurabilme özelliğine sahip olmalıdır. Bu bağlamda Türk milletine ait olan kültürel öğeleri içeriğinde yansıtmalıdır (Meraç,2006). Sosyal bilgiler, bireylerin yaşam boyunca karşılaşılabilecekleri çok çeşitli sorunları çözebilme becerilerine ve etkin vatandaşlar olarak yaşama hazırlama hedeflerine sahip olan ortaokul seviyesinde okutulan derstir. Sosyal bilgilerin öğretim programında belirtilen amaçlarına ulaşabilmesi için pek çok faktör bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi ve dikkat çeken ise hiç şüphesiz ders kitaplarıdır (Sönmez,1999). Ders kitapları eğitim-öğretim sürecini öğretim programlarına uygun olarak verimli ve faydalı hâle getiren önemli materyaller arasındadır. Eğitim faaliyetleri kapsamında ders kitapları hem öğretmene hem de öğrenciye katkı sunmaktadır. İçeriğinin ve görsel unsurlarının kültürel değerlerden soyutlanarak

hazırlanması hem sosyal bilgiler dersinin amaçlarını göz ardı etmiş olacak hem de derste elde edilecek maksimum verimi azaltacaktır.

Etkili vatandaş yetiştirme hedefiyle ortaokul seviyesinde okutulan sosyal bilgiler dersini kültür ve değer gibi unsurlardan ayırmak mümkün değildir. Bu ders kapsamında okutulan ders kitaplarını da kültürel değerlerden bağımsız düşünmek pek mümkün olmayacaktır. Fakat yapılan literatür taraması kapsamında sosyal bilgiler ders kitaplarının ulusal değerler ekseninde analizinin yapılmadığı görülmüştür.

Yapılan çalışmaların Türk kültürüne özgü değerlerden ziyade evrensel değerler etrafında olduğu, görsel ve içerik unsurlarının ön planda tutulduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise sosyal bilgiler dersi beşinci sınıf düzeyinde okutulan ders kitabının görsel ve içerik öğelerinin ulusal değerler etrafında hazırlanıp hazırlanmadığı incelenecektir. Sosyal bilgilerin disiplin yapısına uygun olarak ulusal değerlerin ders kitabındaki durumu araştırmamızın durumunu teşkil etmektedir.

Problem Cümlesi

Ortaokul beşinci sınıf seviyesinde kullanılan Sosyal bilgiler ders kitabı Türk kültürüne ait değerler bakımından nasıl bir görsel ve içerik özelliğine sahiptir?

Alt Problemler

1. Ortaokul beşinci sınıf seviyesinde okutulan Sosyal bilgiler ders kitabında; yardımseverlik, aile, saygı ve dil değerleri nasıl yer almaktadır?

2. Ortaokul beşinci sınıf seviyesinde okutulan Sosyal bilgiler ders kitabında incelenen değerler görsel ve içerik özellikleri bakımından ele alınan temayla bağdaşmakta mıdır?
3. Ortaokul beşinci sınıf seviyesinde okutulan Sosyal bilgiler ders kitabında incelenen değerler Türk kültürüne ait değerlerden midir?
4. Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan hedef kazanımlar Türk kültür değerlerini öğrencilere kazandırmakta yeterli midir?
5. Türk kültür değerleri arasında yer alan aile, yardımseverlik, saygı ve dil değerlerinin aktarım sürecinde öğrencilerin hazır bulunma düzeyleri ve ön bilgileri yeterli midir?
6. Aile, yardımseverlik, saygı ve dil değerlerini öğrencilere aktarmakta karşılaşılan zorluklar nelerdir?
7. Türk kültür değerlerinin beşinci sınıf seviyesinde kullanılan ders kitabında yer verilme durumu bu değerlerin kazandırılmasında yeterli midir? Geliştirilmesi için neler yapılmalıdır?
8. Türk kültür değerleri arasında bulunan aile, yardımseverlik, saygı ve dil değerlerini öğrencilere kazandırma yöntemleri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Yapılan bu araştırmanın amacı, Talim ve Terbiye Kurulunun tavsiye ettiği ortaokul beşinci sınıf seviyesinde okutulan Sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ulusal değerlerin görsel ve içerik özelliklerini analiz ve tespit etmektir. Sosyal bilgiler dersinin genel anlamda değerler eğitimi, etkili vatandaşlık ve kültür aktarımı çerçevesinde geliştiği ve ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu doğrultuda önemli öğretim

materyallerinden biri olan bu ders kitabının Türk kültürüne ait ulusal değerleri yansıtmayı yansıtmadığı, görsel ve içerik unsurlarının bu değerlerle bağdaşık bağdaşmadığı ve incelenen ulusal değerlerin Türk kültürüne uygunluğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda iki aşamalı bir çalışma yapılmıştır. İlk aşamada kitaptaki görsel ve metin unsurları belirlenen değerlere göre analiz edilmiştir. İkinci aşamada ise Türk kültür değerlerine yönelik öğretmen görüşleri alınarak çalışma iki boyutlu olarak şekillenmiştir.

Araştırmanın Önemi

En genel anlamda etkili vatandaş yetiştirmek amacıyla ortaokul seviyesinde okutulan sosyal bilgiler dersini kültür ve değer gibi unsurlardan soyutlamak mümkün değildir. Sosyal bilgiler disiplininin öğretim sürecinde yararlandığı ders kitaplarının da kültür, beceri ve değer temelli bir yapıda olduğunu söyleyebiliriz. Buradan hareketle yapılan literatür taramasında sosyal bilgiler ders kitabının ulusal değerler ekseninde analiz ve tespitinin yapılmadığı görülmüştür. Yapılan çalışmaların daha çok evrensel değerler etrafında şekillendiği, görsel ve içerik öğelerinin ön planda tutulduğu görülmektedir. Yapılan bu araştırmanın ise sosyal bilgilerin disiplin yapısına uygun olarak ulusal değerlere dayanması ve bu değerlerin kullanılan ders kitabında ne şekilde ele alındığı bakımından önem arz etmektedir. Bu yönde yapılacak olan diğer çalışmalara da önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Varsayımlar

Görsel ve metin unsurlarının incelendiği ders kitabının ulusal değerleri bireylere aktarabilme noktasında öğretim programındaki hedeflere ve Sosyal bilgiler öğretiminin disiplin yapısına uygun olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca çalışma

kapsamında görüşleri alınan katılımcıların veri toplama aracındaki soruları içtenlikle ve objektif bir şekilde yanıtladıkları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 24.06.2019 tarih ve 15 sayılı kararı ile ortaokul beşinci sınıf seviyesinde sosyal bilgiler dersinde kullanılmak üzere kabul edilen ders kitabı ile sınırlıdır. Yapılan çalışmada beşinci sınıf seviyesinde okutulan ders kitabındaki ünitelerin belirlenen Türk kültür değerleri bağlamında görsel ve metin unsurlarının incelenmesinden oluşmaktadır. Ayrıca çalışma Kayseri’de görev yapmakta olan 20 sosyal bilgiler öğretmeni ile sınırlıdır.

Tanımlar

Yapılan araştırma ile ilgili bazı tanımlar aşağıda ele alınmıştır:

Kültür: Kültür; bir milleti birleştiren, sosyal hayatın tüm boyutlarını kuşatan, birlikte hareket etme duygusunu kuvvetlendiren ve o toplumda geçerli olan değerler bütünüdür (Çavdarci,2002). Belirli bir topluma ait olan bu değerler bütünü bireyler varlığını sürdürdüğü toplumdan öğrenir ve davranış biçimi haline getirir (Linton,1961). Güngör 1992’e göre ise: “Her milletin kendine ait inanç, norm, örf ve gelenekleri vardır ve bu özellikler sadece o toplumlara mahsustur.”

Ders Kitabı: Belirli bir programa uygun olarak öğrencilerin seviyeleri de dikkate alınarak hazırlanmış olan yazılı metinlerdir (Aytuna,1968).

Değer: Bir toplum tarafından benimsenen ve yaşatılan her türlü duygu, düşünüş, davranış ve kurallar manzumesidir (Bozok,2010). Çelikkaya 1996’a göre ise; Bir toplum tarafından benimsenen ve kuşaklar arası geçisi olan ahlaki, insani ve ideolojik normlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Sosyal Bilgilerin Tanım ve Kapsamı

Sosyal Bilgiler dersi kapsamında bireylerin yaşadıkları coğrafyada meydana gelen olay ve durumları her yönüyle tanımlayabilmesi, sebep ve sonuç ilişkisi bağlamında açıklaması ve sorumluluklarının farkında olan etkin vatandaşlar olarak yetişmesi hedeflenir. Toplumsal bir varlık olan insanı sosyal ve fiziki çevresinden soyutlayarak değerlendirmek mümkün değildir. Eğitim alanında ortaya çıkan sosyal bilgiler öğretimiyle de insanlar arasındaki bu toplumsal gerçeklikler ortaya koyulmaya çalışılır. Bireylerin içinde yaşadıkları topluma uyum sağlayabilmesi ile kültürel, hukuksal ve ahlaki normlara göre yetiştirilmesi amaçlanır. Sosyal bilgiler öğretiminin içeriğini oluşturan üç ana unsur ise tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisidir. Bu unsurların yanı sıra sosyal bilimlere ait birçok bilim dalıyla da ilişki içindedir. Disiplinler arası bir yaklaşımla oluşturulan ve öğrencilerin düzeyine uygun konulardan oluşan ortaokul seviyesindeki mihver derslerdendir (Dönmez,2008). Sosyal bilgiler dersi bağlamında kendine özgü fikir ve teoriler ortaya koyan Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'ne göre, "Sosyal Bilgiler eğitimi, bireylerin kişisel yeterliliklerini ortaya çıkarmak için sosyal bilimlere ait disiplinlerin ve insanı temele alan bütün bilim

dallarının kaynaştırılmasıdır. Ortaokul düzeyinde okutulan bu dersin içeriğinde arkeoloji, ekonomi, hukuk, tarih, siyaset bilimi, felsefe, antropoloji, coğrafya, sosyoloji, psikoloji ve din gibi alanlara ait teorik ve pratik unsurlarla bağlantılı kurulur. Dersin temel amacını ise demokratik bir toplum düzeninde hak ve sorumluklarını bilen vatandaşların yetişmesi oluşturmaktadır” (NCSS,2000). Sosyal bilgiler eğitimiyle bireylere insan ve toplum arasındaki etkileşimlerin aktarılması önemlidir. Bu bağlamda bireyin içinde bulunduğu topluma yabancılaşmaması, o topluma özgü değerleri benimsemesi ve sosyal uyum sürecinin sağlıklı olarak gelişmesini sağlamak gerekir. Yeni nesillerin geçmiş ve gelecek arasında bağlantı kurmalarını sağlamakta bu dersin önemli görevleri arasındadır. Bu durumda sosyal bilgiler eğitiminin hem ulusal hem de evrensel alandaki saygınlığının her geçen gün daha da artmasını sağlamaktadır. Bireyin kendini ait hissettiği topluma özgü değerleri benimseyerek yaşama hazırlanması gerekir. Bu sürecin verimli ve etkin olarak tamamlanabilmesi içinde sosyal bilgiler öğretimine ihtiyaç duyulur. Çünkü bu ders kapsamında ulusal değerlerin öğretimiyle milli şuurun genç dimağlarda oluşması istenmektedir. Sosyal bilgiler eğitimiyle bireylerin hak ve sorumluluklarının farkına varması sağlanır. Aktif yurttaşlar olarak sosyal hayatın içinde yer almaları hedeflenir (Rumevlioğlu,2003).

Yirmi birinci yüzyılda yaşanan hızlı teknolojik değişimler toplumların sosyolojik yapılarını da derinden etkilemektedir. Yaşanan bu hızlı değişim ve dönüşüm sürecine karşı bireyleri sağlam temeller üzerinde yetiştirmekte sosyal bilgilerin görevleri arasındadır. Dersin disiplinler arası bir ekseninde oluşması kesin çizgilerle belirlenmiş bir hedefin ortaya koyulmasını da zorlaştırmaktadır. Ulusal değerler etrafında ele aldığımızda ise sosyal bilgiler öğretimiyle Atatürk ilkelerinin ön planda tutulduğu etkin yurttaşların yetişmesi amaçlanmıştır (Ambarlı,2010). İktisadi ve sosyolojik alandaki

değişimler tüm dünyayı etkilediği gibi Türkiye’de de etkisini hissettirmiştir. Bu değişimlerden eğitim sistemleri de etkilenmiş ve çağın gereklerine uygun modeller planlanmıştır. İçinde yaşadığımız bu hızlı değişim döneminde sosyal bilgilerin amacı çok boyutlu düşünebilen, sorgulayan, sorumluluklarını bilen ve demokratik değerlere bağlı vatandaş yetiştirmektir (MEB,2005).

2.2. Eğitim-Öğretim Sürecinde Ders Kitaplarının Önemi

Ders kitaplarını eğitim-öğretim sürecinde hem öğretmenlere hem de öğrencilere büyük kolaylıklar sağlayan önemli materyaller olarak değerlendirmek gerekir. Ders kitapları tüm yönleriyle eğitim faaliyetleri çerçevesinde bağlantılı olduğu dersin özel ve genel hedeflerini gerçekleştirmeyi amaçlar. Bu hedeflerin başarılı sonuçlar vermesi ve eğitim faaliyetlerinin niteliğinin artırılması ile ders kitapları arasında doğrusal bir ilişki vardır. Kitapların görsel ve içerik unsurlarının kalitesi arttıkça ilgili dersin verimliliği ve bireylerin akademik başarı düzeyleri de yükselmektedir (Büyükalın,2003). Kullanılan ders kitapları, eğitim-öğretim sürecinin vazgeçilmez öğeleri arasındaki yerini değişen ve dönüşen şartlara rağmen korumaktadır. Kitapların eğitim sürecindeki bu denli önemli olmasının sebeplerini şöyle ifade edebiliriz:

- 1- Hazırlanan ders kitaplarının öğretim programlarıyla bağlantılı olması ve programda öğrencilere kazandırılması hedeflenen davranışları yansıtması.
- 2- İçerik unsurlarının bireyleri ortak bir hedef etrafında birleştirecek özelliğe sahip olması.
- 3- Kitaplara ulaşılabilirliğin ve kullanımın kolay olması.
- 4- Bireylerin birden fazla duyu organlarına hitap etmesi ve bilginin kalıcılığını desteklemesi.

- 5- Bireylere sadece okul ortamında değil okul dışında da öğrenme kolaylığı sunan, görsel ve içerik unsurlarıyla okulda öğrenilenleri destekleyen, inceleme ve araştırma duygusunu harekete geçiren özelliklere sahip olması bakımından önem arz etmektedir (Ceyhan ve Yiğit,2004).

Eğitim-öğretim sürecinde programda yer alan hedef davranışları benimseyecek ve bu davranışlara ulaşacak olan kişi öğrenen bireylerdir. Bu bağlamda bireylerin öğrenme etkinliğine aktif olarak dahil olmaları gerekir. Fakat bu katılımın verimli ve faydalı olabilmesi için bireylerin hazır bulunma düzeylerinin yüksek olması gerekir. Ders kitaplarının da bu noktada bireylerin ön bilgilerini destekleyen öğeler sunması hem öğrencinin katılım seviyesini yükseltecek hem de dersten maksimum verimin elde edilmesini sağlayacaktır (Doğan,1997). Okul dışı eğitimin en önemli destekleyici materyalleri arasında yer alan ders kitapları, bireylere rehberlik yapan öğretmenlerin de elini güçlendirmektedir. Bireylere araştırma ve merak duygusunu aşılama, farklı bilimsel alanlara yönlendirmekte, dersten elde edilecek verimi etkilemektedir (Ceyhan ve Yiğit,2004). Bireylerin çok boyutlu düşünebilme süreçlerini etkileyen, yaparak ve yaşayarak öğrenmeye etki eden, öğrencilerin kişisel gelişimine katkı sunan, programda yer alan beceri ve değerlere dayanan ders kitapları geçmişten günümüze kadar eğitimdeki etkililiğini devam ettirebilmiştir. Eğitim ve öğretim faaliyetleri kapsamında birbirinden oldukça farklı materyaller kullanılmaktadır. Kullanılan bu materyaller arasında en temel özellikleri taşıyan ise ders kitaplarıdır. Bireylerin yeni ve farklı bilgiler edinmesini sağlayan, basitten karmaşığa doğru içerik özelliklerine sahip olan ve eğitim sürecini daha kaliteli hale getiren oldukça önemli eğitsel araç-gereçler arasındadır (Cemaloğlu,2003). Hazırlanan ders kitaplarının

öğretim programıyla ilişkili olması ve programın özelliklerini içeriğinde yansıtması gerekir. Gereksiz bilgilere yer vermemek için oluşturulacak kitapların programdaki ünite ve konularla örtüşmesi de bir diğer önemli husus olarak karşımıza çıkar. Bu doğrultuda ders kitaplarının programın bireylere kazandırmayı hedeflediği beceri ve değerlere göre oluşturulması bilgi karmaşasına da engel olacaktır. Etkililiği ve verimliliği yükseltecektir (Cemaloğlu,2003). Öğretim programlarının içerik ve hedeflerinin kalitesinin yüksek olması ders kitaplarının kalitesini etkileyecektir. Çünkü ders kitaplarını öğretim programlarından ayrı düşünmek neredeyse imkansızdır. Program hazırlama görevini üstlenen kişi ve kurumların hata payını minimum düzeyde tutması gerekmektedir. Hatalı ve eksik hazırlanan bir program ders kitaplarının kalitesini düşürecektir. Kitaplardaki eksiklikte hem öğrencinin akademik başarı düzeyini etkileyecek hem de öğretmenlerin performanslarında düşüşe sebebiyet verecektir (Dönmez,2003). Ders kitaplarında kullanılan dilin öğrencilerin düzeyine uygun olması da içerik özelliklerinin kaliteli olması kadar önemlidir. Ayrıca öğrencilerin bireysel gelişim özellikleri dikkate alınmadan hazırlanacak olan bir ders kitabının kullanımı zorlaşacaktır. Basitten karmaşığa, soyuttan somuta, öznelden nesnele, yerelden evrensele ve pedagojik kriterlere göre bir dil ve anlatım düzeyine uygun olarak hazırlanacak ders kitabının eğitsel özelliği daha kuvvetli olacaktır (Ertürk,1998). Eğitim bilimi uzmanlarının ders kitapları konusunda dikkat çektiği bir diğer önemli husus ise görselliktir. Ortaokul düzeyindeki öğrencilerin gelişim dönemlerine uygun görsellerin kullanılması gerekmektedir. Bu kapsamda kaliteli bir ders kitabında görsel öğeler ince düşünülerek oluşturulmalıdır (Çalık,2001).

2.3. Kùltür Aktarımında Eğitimin Önemi

Eğitim, her ulus devletin yani milli devlet kùltürünün değer ve kurallarının genç kuşaklar tarafından benimsenmesini sağlayan en önemli araçlar arasında yer almaktadır. Bunu Şu Şekilde ifade edebiliriz ki eğitimi, milli kùltürün yeni nesillere aktarılmasında önemli bir unsurdur. Eğitimi kùltür aktarımı işi devletin kontrolünde olan özel eğitim kurumlarında gerçekleştirilir. Genç neslin ulusal kùltür değerleriyle tanışması ve bu değerleri benimsemesi ulusal kùltürün temellerini ve özünü benimseyerek yetişebilmesi amacıyla aile ortamında, eğitim kurumlarında ve içinde yaşadığı sosyal çevrede ruh ve bedenen sağlıklı ve ait olduğu sosyal çevreye uyumlu bir Şekilde katılabilmesi, sağlıklı bir toplum için büyük bir önem arz etmektedir (Türker,1994). Bireyin sosyalleşmesi ve yeni bir hayat anlayışı kazanması sadece okulun değil aynı zamanda aile başta olmak üzere birçok bileşen aracılığıyla meydana gelen bir durumdur. Okul, milli eğitimin temel amaçlarından biri olan kùltür aktarımını resmi ve özel okullar aracılığıyla gerçekleştirir. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü kurumlar, ulusal değerlerin genç bireylere aktarıldığı, sosyal dayanışma ve milli birliğin tesis edildiği en önemli kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Okullarda bireyler kùltür aktarımına maruz kalırken aynı zamanda da hayata hazırlanmaktadırlar. Hayata hazırlanmaları da onların toplumda meslekleri tanımadan tutun sosyal çevreye uyum sağlamalarına kadar birçok alanda onlara yön gösterici olmaktadır. Genç nesillerin sosyal faaliyetlerinin toplumsal devamlılığın sürdürülmesindeki üstlendiği rol ve bu rolün gücü ele alındığında (Billington, vd 2010) eğitsel amaca sahip olan eğitim kurumlarında yeni nesillere milli kùltür değerlerine sahip olma Şuuru ve bir ulusa ait olma duygusunu kazandırmak, yeni nesillerin daha

sonra gelecek olan nesillere ait oldukları ve iç içe yaşadıkları ve kendi milli duygularını besleyen kaynakları aktarması önemlidir. Bu doğrultuda toplumun sosyal bir üyesi olarak bireylere eğitim faaliyetleri aracılığıyla kültür aktarımı işi tamamlanmış olur (Tezcan,2015).

2.4. Eğitimde Ulusal Kültürün Aktarımı ve Sosyal Bilgiler İlişkisi

Davis (2000)'e göre eğitim, "milletin bilgi, değerler bütünü ve manevi değerlerin genç kuşakların zihin dünyalarına yerleştirilmesine yardımcı olan ciddi manada öneme haiz siyasi bir mücadele alanı" şeklinde ifade edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında toplumun her bir üyesi aile atmosferinde eğitim dünyasına ilk adımını atmaktadır. Eğitim kurumları atmosferinde toplumun geleceği olan yeni nesillere kanalize edilmesi planlanan öncelikli öğrenme hedef ve çıktıları geleneksel eğitime dayanan klasik bilgi aktarımı yani sadece teorik bilgi verme ve temel düzeyde davranış değişikliği amaçlarından meydana gelmektedir. Bu bakış açısıyla ele alındığında dünya genelinde yer alan bütün ülkeler, aile ortamı ve eğitim- öğretim kurumları vasıtasıyla dolaylı olarak ya da doğrudan kullandığı sınıf içi ve dışı teknik ve yöntemlerle genç kuşaklarına kültürel miras ve değerler eğitimi vermeyi amaçlamaktadır. Kültürel mirasın yeni nesillere aktarılması eğitim konusunun merkezinde yer almaktadır. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi sürecinde eğitsel anlamda kültür kavramını meydana getiren somut olan veya somut olmayan kültürel miras özelliklerinin aktarımına dayanan etkinliklere ve bu amaçla kullanılan eğitsel materyallerin işe koşulması gerekmektedir (Boxtel, Klein ve Snoep, 2011). Bu yöntemle yapılacak eğitim-öğretim faaliyetiyle gerçekleştirilecek bir eğitimle öğrenciler, mensup oldukları millete özgü kültür değerlerini, toplumsal davranış

biçimlerini ve tarihsel kültür birikimini günümüze aktarılmış belirli değerlere sahip her yapıdan kendi toplumuna ait insan eserini miras olarak benimsemeyi, ona sahip çıkmayı, göz kulak olmayı ve gelecek nesillere aktarmayı okul çatısı altında öğrenme sürecine girmektedir. Öğitmenler, üzerinde çalıştıkları dersin veya disiplinin yapısına uygun olarak gerek eğitim-öğretim atmosferinde değişik eğitsel materyaller işe koşarak gerekse okul dışı çevrelerin gezilip görülmesine dayalı faaliyetler aracılığıyla yeni nesillere kültürel miras öğelerinin eğitimini sunmaktadırlar. Eğitim kurumu dışında kalan ortamlar içerisinde en çok müzeler, tarihi mekanlar ve birinci derece sit alanları yer alırken eğitim kurumunun yer aldığı ortamlarda ise tarihsel anlatımlar, yazılı veya görsel materyaller, kültürel objeler ve farklılaştırılmış ders içi etkinlikler yer almaktadır. Bütün bu eğitsel faaliyetleri aracılığıyla yeni nesillerin dün ve yarın arasında sıkı bir bağ oluşturmalarına, kültürel miras değerlerine dönük etik anlamında sorumluluk duygusuna sahip olmalarına ve çok boyutlu toplumsal gelişimlerine çok ciddi anlamda katkı sağladığı açıkça görülmektedir (Abdelazim Ahmed, 2017). Kültürel farkındalık, değerler ve inanç öğeleri gibi kültürü meydana getiren bileşenlerin farkında olan ve yüksek seviyede bir kültürel şuura haiz olmayı tanımlamaktadır. Bu kültürel farkındalığa ulaşmış olan kişiler içinde hayat sürdürdükleri sosyal çevrede oluşmuş kültürün kendileri ve mensup oldukları milletleri üzerindeki tesirini kavrarlar (Burchum, 2002). Sosyal bilgiler disiplini kültür kavramını meydana getiren somut olan veya somut olmayan kültürel miras içerikleri açısından fazlasıyla zengin bir muhtevaya sahiptir. Bu disiplinin üstlenmiş olduğu kazanımlar ve konuların içeriği açısından bireylerin kültürel bağlamda kültür kavramının bir miras olarak

farkındalığını yükseltecek bir disiplin olduğu ifade edilebilir. Kültürel miras eğitiminin inter disiplinler yaklaşımıyla etkili bir biçimde verilebilmesidir (Abdelazim Ahmed, 2017) Sosyal bilgilerin sahip olduğu disiplinler arası yapısı gereği bu dersin kültürel miras eğitiminde önemli bir rol alacağını işaret etmektedir. Sosyal bilgiler dersi içerisinde bireylere kazandırılacak olan kültürel miras öğeleri ile alakalı somut olan veya olmayan kültürel miras unsurlarından meydana geliyor olması, bu öğelerin bireylerde kültürel mirasa yönelik olarak yapılacak olan kültürel farkındalık düzeyi açısından da fazlaca ehemmiyetli olduğu ifade edilebilir. Bu nedenle kültür değerlerinin aktarılmasında Türk milli değerlerinin aktarımı, eğitim-öğretim sürecinin olmazsa olmazları arasındadır.

2.5. Türk Kültürel Değerlerine Genel Bir Bakış

Kültür kavramını meydana getiren olgulara soyut ve somut değerler bütünü olarak da bakılabilir. Maddi kültür kavramı, temel anlamında pragmatizm öğretisine dayanarak geliştirilmiş el yapımı objeleri tanımlamak amacıyla kullanılır. Oldukça geniş olan bu açıklama bünyesine mutfak kültüründen geleneksel el sanatlarına ve mimari yapısına kadar her şey dahil olur (Özdemir,2013). İnsanın yaşam sürdüğü sosyal çevrede ilişkilerini düzene koyan normlar mevcuttur. Bu normlar sosyal yapıyı oluşturan değerler bütünüdür. Bu değerler bütünü arasında; çocuk sevgisi, hediyeleşme, verdiği sözü yapma, edepli olma, anne ve babaya sevgi gösterme, ahlaklı olma, insan sevgisi, yardımlaşma, büyükleri sayma, eşine saygı, dayanışma ve yardımseverlik şeklinde sıralanmıştır (Bozok,2010). Türk milli kültüründe önem arz eden meselelerden biri ise devletçiliktir. Türk milleti, devlet kurabilme anlayışına tarih boyunca sahip olan bir millet olarak karşımıza çıkmıştır. Bu kapsamda “devletçilik” politik değerlere ve

ilkelere sahip olmayı zorunlu kılar. Türk kültüründe siyasi değerler; hükmedebilme, devlet otoritesine bağlılık, vatanseverlik, barış yanlısı olma, adalet duygusunu taşıma ve bayrak sevgisi şeklinde sıralanmıştır (Bozok,2010). Türk kültürel değerlerinin devasa hazinesi içinde önümüze çıkan bir diğer önemli unsur ise ilimdir. İlim, Türk milli kültürünün ayrılmaz bir parçası ve vazgeçilmez bir değeridir. Bireysel olarak kendini geliştirmek, eğitim sürecine dahil olmak gibi kavramlar ilmî değerler şeklinde nitelenmiştir (Bozok,2010). Genel anlamda Türk milleti gerek maddi değerleri gerek manevi değerleri bakımından yer yüzündeki en zengin milletlerden biridir. Bu zengin değerler toplamı kapsamında eğitim ortamı ve sosyal çevre bakımından öne çıkan değerler; aile, dil, saygı ve yardımseverlik şeklinde sıralanmıştır. Bu Türk kültürel değerleri sosyal doku ile millî ve ahlaki yapının sağlam temeller üzerinde yükselmesinin yanı sıra sosyal otoriteyi güçlendirmiştir. Kültürel değer ve normları tarihsel süreç içerisinde büyük çapta değişikliğe uğrayan, kültürel ve sosyolojik asimilasyona maruz kalan toplumların dünya milletleri arasındaki varlık serüvenleri sıkıntıya girmiştir. Yaşanan bu tecrübeler toplumlar için milli kültür değerlerinin önemini bütün yönleriyle ortaya koymuş ve dikkatleri üzerine toplamıştır.

2.6. Türklere Aile Kavramı

Türk milletini tarihsel süreç boyunca bir arada tutan en önemli kültürel unsurlar arasında aile değeri vardır. Türklere ait tarih incelemelerine ve kültürel çalışmalara baktığımızda iki önemli güç merkezi ile karşılaşırız. Bunlardan en önemlisi ve ilki aile kavramı, ikincisi ise askeri teşkilattir. Aile kurumu, toplumun en önemli yapı taşlarından birisi olarak ordu teşkilatının da en temel ihtiyacı olan askerlerin yetiştirilmesinde önemli görevler üstlenmiştir (Aksoy,2011). Dünyada üzerinde

birbirinden farklı özellikler gösteren toplumların kültürel devamlılığını ve toplumsal birlikteliğini sağlayan değerlerden en önemlisi hiç şüphesiz ailedir. Bireylerin anne ve baba sevgisi, barınma ihtiyacı, tehlikelerden korunması ve ait olma hissi ailede karşılanır. Bu önemli görevleri üstlenen aile kurumu, bireylerin yaşama daha sağlıklı temeller üzerinde hazırlanmasını sağlar (Araz,2007). Türk milli kültüründe de önemli bir yeri olan aile kurumu birçok kültürel değeri yeni kuşaklara aktarmada çeşitli görevler üstlenmektedir. Topluma özgü değerleri öğretme, bireylerin sosyalleşmesini sağlayarak yaşama hazırlama, manevi bağları kuvvetlendirerek toplumsal birlikteliği sağlamlaştırma bu görevlerden ilk akla gelenlerdir (Lale,2004). Türk aile yapısının tarihi temelleri zamana ve mekâna göre farklı özellikler göstermiş olsa bile özü itibariyle değişmemiştir. Bireylerin fertler halinde hareket etmesini sağlayan, ortak milli duyguları geliştiren, millet bilincini kuvvetlendiren, toplumun içeride ve dışarıda güçlü bir yapıda olmasını sağlayan değerli bir kurum olarak varlığını yüzyıllar boyunca sürdürmüştür. Aile kurumu her zaman önem arz etmiş, bölünmemesi ve parçalanmaması için büyük çabalar sarf edilmiştir. Çünkü toplumun en temel yapı taşı olan bu kurumun dağılması toplumsal varlığı ve birlikteliği tehdit edecektir. Türkler, varlık ile yokluk günlerinde aile olarak beraber hareket eder, hüznü ve sevinçlerini paylaşarak varlıklarını devam ettirirlerdi. Aile fertleri arasında evin reisi olan babanın ölümü ile “Bizlere ne olacak?” düşüncesi olmazdı. Çünkü aile liderinin ölmesi aileyi dışarıya karşı savunmasız bir duruma getireceği için töre kuralları gereği geride kalanlara bakılırdı. Ailenin devamlılığı ve korunması toplumun görevleri arasındaydı (Ögel,2001).

2.7. Türk Dili ve Türk Kültüründe Dil

Dil, bir milletin medeniyetinin, tarihî derinliğinin, kültürel anlamda birikiminin ve var oluşunun en belirgin işaretidir. Bir milletin dili varsa o dil ile kaleme alınmış eserleri de varsa medeniyeti de vardır anlamına gelir. Dili olmayan millet olamaz. Dili olmayan toplumların medeniyet zenginliği de olamaz. Bir millet kendinden başka medeniyetleri filoloji biliminin yardımıyla öğrenir. Filoloji, bir milletin dilini muhafaza etmeyi, kültürünü geliştirmeyi ve milletin kullanımına sunmaya yardımcı olur (Kalafat,2012). Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, gerçekleştirdiği inkılap hareketleri ile doğrudan doğruya Türk milletinin kültür kimliği konusuyla ilgilenmiştir. Kültür kavramını içine alan her konuya lazım olan değeri vermiştir. Dil ve tarih kavramlarının kültür kapsamındaki özel konumu dolayısıyla bu iki özel alanda ara ara bizzat çalışmış ve bu konulara derinlemesine eğilmiştir (Korkmaz,1995). Bu bağlamda dil kavramı aracılığıyla meydana getirilen somut ve soyut değerler bütünüyle bir milli medeniyet sürecinin inşası başlamıştır. Ayrıca millet şuuru ve millilik kavramlarının gündeme gelmesi de dil kavramı sayesinde olmuştur. Dilin bir milletin ortak değeri olması ve o millete ait kişilik özelliklerini bünyesinde barındırması da bu bağlamda oldukça önemlidir. Dil, bireylerin birbirleriyle iletişim kurmasını sağlayan bir araçtır. Bir milleti millet durumuna getiren bağların da en güçlüsüdür. Dil, ulusun ortak malıdır. Ayrıca milletlerin uygarlık ve kültür düzeyleriyle doğrudan alakalıdır. Sosyal bir kavram olan dil kavramı aracılığıyla ulusların, dinsel inançlarını, yaşam biçimlerini, geleneklerini ve göreneklerini tanırız. Bu ulusları meydana getiren kültürel öğelerin en başında da yine dil birliği gelmektedir (Gökçeli,2007). Türk milli kültürü, dil vasıtasıyla oluşturulmuştur. Dil kavramı,

kültürün var oluşunun temel yapısında vardır. Dil, bütün ulusların milli birlikteliğinin en önemli değer unsurlarından biri olduğu gibi Türk milletinin de bir arada yaşamasının ve tarihsel devamlılığını sağlanmasının en güçlü unsurlarından biridir. Türk milletini bir arada tutma görevini tarihin derinliklerinden beri üstlenmiştir. Yine dil kavramı aracılığıyla her bir ulus yeryüzündeki varlığını sürdürmüş ve milli bir kimliğe sahip olarak diğer toplumlardan kendine özgü değerlerle ayrılmıştır. Dil insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen en güçlü iletişim aracıdır. Türkçeyi etkin ve doğru kullanmak her Türk insanın önemli bir sorumluluğudur. Türkçenin dil yapısını bilmek, kelime hazinesini zenginleştirmek ve dile dair bildiklerini sağlıklı bir şekilde kullanmakta oldukça önemli bir husustur. İlköğretim seviyesinden başlayarak yüksek öğretim düzeyine kadar verilecek olan eğitim sürecinde Türk dili her bir birey tarafından etkin ve doğru kullanılması yönünde eğitime tabi tutulur. Türk milli dili, Türk milletinin ruhu olarak tarihi gücü ve zenginliğiyle çok zengin ve güçlü bir dildir. Türk milleti ve Türk kültürünün devamlılığı açısından önemli bir milli değerdir (Bakır,2010).

2.8. Türk Kültüründe Saygı Değeri

Saygı, diğer duygulardan oldukça farklı bir yapıdadır. Bu nedenle hissedilebilir. Saygı duygusu gündelik hayattaki davranış biçimlerinden kaynaklanan duygulardan farklıdır. Saygı duygusunda belirgin olan unsur, bu değerın duyguları doğrudan meydana çıkarıp gözlenebilir kıldığıdır. Bunu sezgi yoluyla değil, direk olarak bir kendi başına sahip olma anlamında yaptığıdır (Özdemir,2006). Saygı hem Türk millî toplum yapısında hem de evrensel değer olarak tüm insanlığın gereksinimi olan temel değerler arasındadır. Bu değer, yalnızca insani olarak değil, aynı zamanda da

milletlerin ve bireylerin vicdani tarafını meydana getirir. Saygı göstermek, karşımızdakine onu düşündüğümüz duygusunu uyandırmaktır. İnsanların konuştuğu dili, ırkı, cinsiyeti fark etmeksizin, ayırtırmadan farklılıkları ile onları olduğu gibi kabul etmektedir. Saygı, insanların arasındaki olumsuzlukları olumluya dönüştüren bir güçlü bağ ve insanlar arasında kurulabilecek en güzel ve anlamlı iletişim unsurudur. Bireyin kendisine ve başkalarına değer verdiğini göstermek, çevresinden de kendisine değer verildiğini görmesidir (Perese,2005' den akt Türk,2009). Birlikte yaşama iradesi gösterebilmek, toplumsal yaşamı paylaşabilmek gibi hem evrensel hem de ulusal erdemler sadece saygı kavramı içerisinde oluşabilecek yapıda niteliklerdir. Saygı, bireyin bir arada yaşam sürmesindeki bütün değerlerin temel taşıdır. Her kim diğer insanların onuruna saygı gösterirse diğer insanlar da gösterilen bu saygıyı içselleştirebilecek ve karşılık verebilecek yapıdadır (Pighin, 2005:59). Saygı, bağımsızlığına en düşkün milletlerden biri olan Türk milletinin tarih sahnesine çıktığından beri asla vazgeçmediği temel değerler arasındadır. Bağımsız ve asaletli olarak yaşam sürdürme ve cihan hakimiyeti düşüncesine sahip olan kutlu bir millet olan Türkler, iletişim hâlinde bulunduğu veya himayesi altına aldığı diğer toplumlara oldukça saygılı olmuşlardır. Hatta bu saygılı tutumları ile dünya genelinde şöhret sahibidirler. Türkler her millete karşı adil olmasını da bilmişlerdir (Kaplan,2005).

Saygı, Türk milletinde ve Türklerin hüküm sürdüğü bütün coğrafyalarda tarihin derinliklerinden bu yana benimsenmiş ve uygulanışı takdir edilmiş ve Türk milletine mal olmuş değerlerden biridir. Oğuz Kağan destanlarında günümüzde olduğu gibi büyüklere saygının en önemli göstergelerinden biri olarak kabul gören el öpme davranışı vardır. (Özmen,2013). Saygı değeri, kişilik kavramının merkezinde yer alan

önemli bir kavramdır. Karakter eğitimi, iyi karakterlerin temel yapı taşı olarak etik değerleri teşvik eden bir dokuya sahiptir. Karakter eğitiminin başlangıç ilkeleri olarak sağlam bir karakterin temellerinin oluşumunda şu unsurlar yer alır: özenli olma, dürüst olma, adalet duygusuna sahip olma, sorumluluk bilincine sahip olma, kendine ve diğerlerine saygı gösterme erdemine sahip olmak gibi toplumsal uzlaşa sağlamış, tarafsız olarak önemli olduğu benimsenen temel ahlaki değerleri bünyesinde barındırır. İçinde yaşamaya devam ettiğimiz günümüz Türkiye'si ve geçmişin devlet anlayışı ve otoritesiyle zengin kültürel birikiminde saygı, kutlu Türk milleti açısından yüceltilen değerlerdendir. Bu değer, muhafaza edilmesi ve yeni nesillere aktarılması Türk milleti için önem arz etmektedir. Saygı kavramı özet olarak Türk milletine mal olmuş bir değerdir. Bu nedenle de Türk eğitim sisteminin içinde yer alması gerekmekte ve okullarda kullanılan ders kitaplarının görsel ve metin öğeleri arasında yer almalıdır (Demir,2008).

2.9. Türk Kültür Değeri Olarak Yardımseverlik

Türk milleti, yardımseverliği yaşam tarzı hâline getirmiş bir millet olarak tüm dünyaya nam salmış kutlu bir millettir. İnsan ilişkilerinde yardımseverlik değeri arttıkça toplumsal manada da birlikte yaşama ve beraber güçlü olma duygusu kuvvetlenmiştir. Bireylerin içinde yaşadığı toplumdaki sosyal bağlarını güçlendiren, eksik kalan yönlerini tamamlayan, boşlukları dolduran ve ihtiyaç sahiplerinin eksiklerini gideren milli bir tutkal olan Türk milli değeri ve duygusu olarak yardımseverlik değeri karşımıza çıkmaktadır. Türk milleti yardımseverlik duygusunun yüksek olması münasebetiyle dünya milletlerine rol model olabilecek bir yapıdadır. Türk milletinin en önemli milli vasıflarından birisi de hiç şüphesiz yardımseverliktir

(Aktepe,2010). Türk milleti, İslam dinini kabul etmeden önceki dönemlerde de yardımseverlik ve hoşgörü gibi üstün insani değerlere fazlasıyla sahipti. Türk milletinin İslam dinini kabul etmesinden sonra halihazırda var olan kültürel yapılarıyla İslam dininde var olan insanlar arasındaki eşitlik ve adalet anlayışının herkes için geçerli olması gibi unsurlarla örtüşmekteydi. Bu bağlamda birçok İslami değerde zaten Türk milletinin yapısına uymaktaydı. İslam dininde çok önemli bir yere sahip olan barışseverlik değeri, hoşgörü değeri ve yardımseverlik değerinin prensipleri zaten Türklerin milli kimlik yapılarına çok da uzak olmayan kavramlar arasındaydı (Göğebakan,2010). Türk milli kültürünün içinde önemli bir yer tutan değerlerden biri olan yardımseverlik tecrübe ve deneyim sonrasında kazanılmış değerlerdendir. Yardımseverlik değeri, sonradan eğitim yoluyla ve tecrübe ile edinilen kanaatkâr olma, anlayışlı olma, itidalli davranma, iyiliksever olma, doğru olma ve yardımsever olma gibi bilgiler arasındadır (Feyzioğlu,2005). Tarihsel tecrübeler sonucunda edinilen bu değerler, her daim bir plan çerçevesinde kazanılmaz. Genellikle model alma yoluyla büyüklerimizden örnek alınarak kazanılan değerler arasında olan değerlerimizdir. Tarihin derinlikleri içerisinde gelerek zaman içerisinde sosyal ortamlarda kendiliğinden de öğrenilir. Kültürel değerleri meydana getiren her unsur, kaynağını aynı zamanda sosyal dokuyu meydana getiren sözlü ve yazılı kaynaklardan alır. Bu kaynaklar, informal bir eğitim ortamı içerisinde genel manada bir milletin, özel anlamda ise kişinin kendi kültürel geleneğinden haberi olmasına olanak sağlar. Bu milli değerler, aynı zamanda da belirli bir plan ve program çerçevesinde yetiştirilen bireylere aktarılması amaçlanmış ve Türk eğitim sisteminin bünyesinde yerini almıştır. Bu milli değere, eğitim sistemi içerisinde kazandırılması amaçlanan diğer değerlerle

beraber MEB' in amaçlarında da resmî olarak yer verilmiştir. Amaçlanan bu değerler ise sırasıyla duyarlı olma, temiz olma, dürüst ve doğru olma, vatanseverlik ve milletseverlik, estetik olma ve yardımseverliktir (MEB, 2004: 5). Türk milli kültür tarinden gelen doku itibariyle manevi değerler kapsamında da yer alan yardımseverlik hem formal hem de informal eğitim ortamlarında geleceğimizin teminatı olan genç kuşaklara aktarılması zorunlu olarak ele alınan ve eğitimcilerce bu biçimde görülen kayda değer değerler içerisinde değerlendirilmektedir.

2.10. İlgili Araştırmalar

Sosyal bilgiler dersi kapsamında 5. sınıf seviyesinde kullanılan ders kitabına yönelik Türk kültürüne ait değerlerin doğrudan araştırma konusu yapıldığı bir çalışmaya ilgili literatür taraması sonucunda rastlanılamamıştır. Bu bölümde yapılan araştırmaya dolaylı olarak katkı sunabileceği düşünülen ve çalışma konusuna benzerlik gösteren çalışmaların bir kısmına değinilmiştir. Tutkun (2008) tarafından *hazırlanan "İlköğretim Ders Kitaplarının Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi"* adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan ilköğretim okullarının 4. ve 5. sınıf düzeylerinde kullanılan Sosyal bilgiler ders kitaplarının, görsel ve içerik analizi yapılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre ise ders kitaplarının görsel boyut ve içerik olarak kısmen yeterli düzeyde olduğu, öğrenme alanları ve işlenen konuların büyük oranda tutarlılık gösterdiği, görsellerle ve konu bağlantısı arasındaki tutarlılık seviyesinin orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Ulukalın (2007) tarafından yapılan *"Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2004) ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İncelenmesi"* adlı yüksek lisans tezinde öğretim programının uygulanabilme durumu ve hazırlanacak olan ders

kitaplarının program kapsamında istenilen hedefe uygun olup olmadığının tespiti amaçlanmıştır. Hazırlanan Sosyal bilgiler öğretim programının 2004 yılında ilk olarak belirlenen pilot okullarda kullanılmaya başlandığı ve 2005-2006 yıllarında ise ülke genelinde kullanıma alındığı bilinmektedir. Hazırlanan program her ne kadar öğrenci merkezli bir bakış açısıyla ve öğrencilerin yaparak ve yaşayarak öğrenmelerini arttıracak bir niteliğe sahip olmasına rağmen ülkemizdeki bölgesel farklılıklardan ötürü uygulanabilir olma düzeyini azaltmıştır. Bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik farklılıkların bu durumun en temel nedenleri arasında olduğu belirlenmiştir. Altunal (2015)'ın hazırladığı *"İlkokul 4. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarının Türk Kültürüne Ait Değerler Açısından İncelenmesi"* isimli tez çalışmasında Türk kültürüne ait değerlerin İngilizce dersi kapsamında kullanılan ders kitaplarında yer alma durumu tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan aile ve yardımseverlik değerlerinin kitaplarda yer alma durumunun yeterli düzeyde olduğu fakat din, saygı ve dil değerlerinin aynı düzeyde olmadığı saptanmıştır. İnceleme konusunun yabancı dil öğretiminde Türk kültür değerlerinin yer alma durumuna yönelik olması özellikle Türk diline yönelik değerlerin dezavantajlı bir yapıda olmasını sağlamıştır. Fakat araştırmacıya göre ise her ne kadar hedefin başka bir dili öğretmeye yönelik olması ulusal değerlerin gözardı edileceği anlamını taşımamaktadır.

Kan (2010) tarafından hazırlanan *"Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi"* adlı çalışmasında, yedinci sınıf düzeyinde kullanılan Türkçe ders kitabında kültürel değerlerin ne ölçüde yer aldığı ve bu kültürel öğelerin öğrencilere nasıl aktarıldığının tespiti amaçlanmıştır. Çalışmanın yöntemini nitel araştırma yöntemine dayanan betimsel tarama modeli

oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgularda ise deyimlere, atasözlerine, özlü sözlere ve şive farklılıklarına yer verildiği belirlenmiştir. Deyim ve mecazi sözlerin ön plana çıktığı bu araştırmada atasözlerinin ise az kullanıldığı bulgusu elde edilmiştir. İncelenen ders kitabındaki görsel ve içerik unsurlarının bir topluma ait kültürel normları, milli ve evrensel öğeleri desteleyen bir mahiyette olduğu saptanmıştır. Böylece kullanılan bu görsel ve metin unsurlarıyla öğrencilere aktarmak hedeflenmiştir. Çapar (2004) *“Türk Ulusal Eğitim Sisteminde Öteki ve Ötekiye Yaklaşım”* adlı araştırmasında Türkiye’de yaşayan Türk etnisitesi ve İslam inancı dışındaki toplulukların milli eğitim sistemi içindeki yerlerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda ders kitaplarında yer alan milli değerleri analiz etmiştir. Türk milli kimliği ve İslam inancı dışında kalan gruplara kullanılan ders kitaplarında yer verilmediği bulgusunu elde etmiştir. Devletin resmî ideolojisinin ve politikalarının ders kitaplarını derinden etkilendiğini, öteki diye sınıflandırılacak unsurların tam anlamıyla dikkate alınmadığı sonucuna varmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Ortaokul 5. sınıf düzeyinde okutulan Sosyal Bilgiler ders kitabının Türk kültürüne ait yardımseverlik, aile, saygı ve dil değerleri kapsamında incelendiği bu araştırma nitel bir çalışmadır. Yapılan çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi yöntemlerini kullanarak olay ve olgular bütüncül bir yaklaşımla ele alınır (Yıldırım ve Şimşek,2012). Durum çalışması deseninde araştırmacı zaman içinde sınırlandırılan bir ve birden fazla durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları olan gözlem, görüşme, rapor ve dokümanlar ile derinlemesine analiz edildiği, durumların ve bu durumlara bağlı temaların tanımlandığı bir yaklaşımdır (Cresswell,2018). Bu bağlamda doküman analizi yöntemi araştırılması amaçlanan yazılı belge ve unsurların incelenmesinden oluşur. Yapılacak olan araştırmalarda konuyla bağlantılı yazılı ve görsel öğeler, araştırmaya ait problem cümlesiyle ilgili oldukça önemli bilgileri kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek,2005). Mevcuttaki yazılı belgelerin yapılacak çalışmalarda veri kaynağı olarak ele alındığı ve kullanıldığı yöntem doküman incelemesi olarak ifade edilmiştir (Best,1959; Rummel, 1968; akt. Karasar,2005).

Kullanılan belgelerin hangisinin önem arz ettiği ve veri olarak kullanılması gerektiği araştırmanın problemiyle bağlantılıdır. Eğitim ile ilgili yapılacak olan bir çalışmada ders kitaplarının veri kaynağı olarak ele alınması bu duruma örnek verilebilir (Bogdan ve Biklen,1992; Goetz ve LeCompte,1884. akt. Yıldırım ve Şimşek,2011). Nitel çalışmalarda yazılı belge ve ögeler sıkça kullanılan kaynaklar arasındadır. Bu tarz çalışmalarda araştırmayı yapan kişi gereksinim duyduğu verileri gözlem ve görüşme yapmadan elde etme imkanına sahip olabilir. Bu bağlamda doküman analizi yöntemi araştırmacıya zamansal ve parasal olarak büyük destekler sunacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Doküman analizi çalışmalarında araştırmacının izleyeceği bazı aşamalar bulunmaktadır. Bu aşamalar yapılacak olan çalışmanın içeriğine ve inceleme alanına göre bazı farklılıklar gösterse de en genel anlamda şöyle ifade edilebilir: Yazılı belgelere ulaşma, bu belgelerin orijinalliğini teyit etme, belgenin içeriğini anlama, verileri analiz sürecinden geçirme ve verileri kullanma şeklinde sıralanabilir (Forster,1995; akt. Yıldırım ve Şimşek,2011). İncelenen ders kitabındaki görsel ve metin unsurları kitaplardaki şekliyle ele alınmış, herhangi bir müdahalede bulunulmamış ve var olduğu gibi analiz edilmiştir.

3.2.Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 24.06.2019 tarih ve 15 sayılı kararı ile ortaokul beşinci sınıf seviyesinde sosyal bilgiler dersinde kullanılmak üzere kabul ettiği ders kitabı ve ortaokul düzeyinde ders veren sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin 10'u erkek 10'u ise kadındır. Örneklemenin belirlenmesi aşamasında ise amaçlı örnekleme metotlarından birisi olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır (Yıldırım

ve Şimşek,2012). Bu doğrultuda çalışmanın örneklemini Kayseri ili Sarız ilçesi Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nda kullanılan ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak belirlenen 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı oluşturmaktadır.

Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Künyesi

KİTABIN KÜNYESİ:	KİTABIN ADI: Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler Ders Kitabı
	SINIF DÜZEYİ: 5.Sınıf
	YAZARLAR: Ömer Faruk Evirgen, Jülide Özkan, Suna Öztürk
	YAYINEVİ: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
	YAYIN YERİ VE YILI: Ankara,2021
	Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 24.06.2019 tarih ve 15 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Yapılan bu çalışmada veri toplama aracı olarak 5 madden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Belirlenen bir konu hakkında detaylı sorular yöneltilme, sorulan sorulara verilen cevaplar tam anlamıyla açık ve net değilse tekrardan soruları yönelterek durumu açıklığa kavuşturması bakımından bu yöntem araştırmacılara büyük kolaylıklar sunmaktadır (Çepni,2009). Yarı yapılandırılmış görüşme formunda kullanılan sorular alandaki üç uzmana sorulmuş olup gelen geri bildirimler sonucunda düzeltilerek farklı okullarda görev yapmakta olan 20 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Bilimsel araştırma etik kurallarına uygun olarak çalışmaya katılan

öğretmenlerin isimleri gizli tutulmuş ve isimler Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19 ve Ö20 olarak kodlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında görev yapmakta olan 3 öğretim üyesinden uzman görüşü alınarak belirlenen Türk kültürüne ait aile, yardımseverlik, saygı ve dil değerleri doğrultusunda 5. sınıf seviyesinde kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabı bir bütün hâlinde incelenmiştir. Belirlenen değerler ekseninde yapılan çalışma sınırlandırılmıştır. Ulusal değerlerin kitapta yer aldığı ilgili kazanım ve öğrenme alanları öncelikle betimlenmiş ve tespit edilmiştir. Daha sonra ise kitapta belirlenen görsel ve metin öğeler betimsel analiz kapsamında yorumlamaya açık olacak şekilde incelenmiştir. Kullanılan doküman incelemesi yöntemi kapsamında incelenen ders kitabında betimsel analiz gereği yorumlamaya açık olan durumlarda belirlenen değerler bağlamında hareket edilmiş ve yorum sürecinde hedeflenen analizin dışına çıkmamaya özen gösterilmiştir. Nitel araştırmaların bir topluma ait maddi ve manevi kültürel unsurları nicel araştırmalara göre daha derinlikli analizlerle ortaya koyduğu bilinmektedir (Demirel, vd.2009). Uzman görüşü kapsamında belirlenen Türk kültür değerlerinin ders kitaplarında nasıl yer aldığı, Türk milli kültürüne uygunluğu ve incelenen ders kitabının bu değerleri öğrencilere aktırıp aktaramadığı incelenmiştir. Betimsel analizlerde bir durumu tüm yönleriyle açıklığa kavuşturmak, belirlenen ölçütler doğrultusunda çıkarımlarda bulunmak ile olgu ve olaylar arasındaki bağlantıyı saptamak amaçlanır (Çepni,2005). Sosyal alanlarda yapılan bilimsel çalışmalarda özellikle betimsel analiz ve inceleme metodunun kullanılması gerekir (Kaptan,1993). Bu doğrultuda betimsel analiz süreci dört ana çerçevede gerçekleşmektedir. İlk

aşamada araştırmacı verilerin analizi için bir çerçeve oluşturarak hangi temalar altında inceleneceğini saptar. İkinci aşamada araştırmacı daha önce belirlediği temaya uygun olarak verilerin okumasını ve düzenleme işlemini yaparak anlamlı bütün haline getirmeye çalışır. Üçüncü aşamada araştırmacı verileri tanımlar ve konuyla bağlantılı bilimsel atıflarda bulunur. Son aşamada ise elde edilen bulgular açıklanır, anlamlandırılır, ilişkilendirilir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

3.5. Geçerlilik ve Güvenilirliğin Sağlanması

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için elde edilen bulgular belirlenen değerler etrafında betimlenmiş ve ayrıntılı olarak incelenmiştir. Araştırmanın en önemli veri kaynağı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından tavsiye edilen 5. sınıf düzeyinde kullanılmakta olan sosyal bilgiler ders kitabı olmuştur. Yapılan araştırma neticesinde ulaşılan sonuçların aktarılabilir olması elde edilen verilerin betimlenmesiyle yakından ilişkilidir. Betimleme sürecinde veri kaynağının doğasına ve içerik unsurlarına herhangi bir müdahalede bulunulmadan ortaya koyulması oldukça önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Türk kültürüne ait ulusal değerlerin belirlenmesi sürecinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 5. sınıf hedef kazanımları ve öğrenme alanlarından hareketle alanda uzman olan 3 öğretim üyesinden uzman görüşü alınmış ve değerler sınırlandırılmıştır. Ayrıca sınırlandırılan bu değerlerin ders kitabındaki durumlarıyla ilgili yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve 20 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu sonucunda elde edilen verilere bulgular ve sonuç kısmında yer verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.1.1 Aile Değerine İlişkin Bulgular

Doğduğumuzda kendimizi bir grubun içinde buluruz. Yaşamımız süresince farklı zamanlarda birden fazla grupta yer alabiliriz.

19. sayfada anne, baba ve çocuklarından oluşan bir aile tablosu yer almaktadır. Aile değerine örnek teşkil edebilecek olan bu görselde sağ üst köşede metin olarak da "Ailemiz içinde yer aldığımız ilk ve en önemli gruptur." ifadesi yer almaktadır. Hem görsel hem de yazılı içerik Türk kültürünün önemli bir ögesi olan aile değerini yansıtmaktadır.

Ailemiz, sevgiyle büyüdüğümüz yuvamızdır; bizi hayata hazırlar. Sağlıklı bir şekilde büyümemiz mutlu, demokratik ve iş bölümünün olduğu bir ailede gerçekleşir. Ailede hepimizin görev ve sorumlulukları vardır. Örneğin, dengeli ve sağlıklı beslenmemizi sağlamak anne ve babamızın görevidir. Eşyalarımızı derli toplu kullanmak, derslerimize çalışmak ise bizim sorumluluklarımız arasındadır.

21. sayfada bir anne, bir baba ve iki çocuğu bir görsel içinde yer almaktadır. Ayrıca görselin yan tarafında aile değerini açıklayan bir de metin bulunmaktadır. Bu metinde Türk kültüründe aile kavramına verilen önem hem görsel hem de metinsel olarak yer almaktadır. Metinde ailede bir çocuğun kazanacağı rol ve ödevlerden de bahsedilmektedir.

Merhaba ben Sena. Çevremdeki insanlar bana farklı ifadelerle seslenir. Babam "kızım", dedem "torunum", kardeşim "abla", sınıf arkadaşlarım "başkan" diye çağırıyor beni. Evde vaktinde yatıyorum ama odamı düzenli tutamıyorum. Arkadaşlarımla oyun oynuyorum ve çok eğleniyorum. Oyunlar sırasında arkadaşlarıma saygılı davranıyorum. Okulda öğrenciyim. Temiz düzenli bir sınıfta eğitim almaya hakkım var. Başarılı olabilmek için ödevlerimi zamanında yapıyorum. Öğretmenimi dikkatli dinliyorum ve derslerde söz almadan konuşmuyorum. Okul kurallarına uyuyorum. Ama bazen okula geç kalıyorum.

22. sayfada Sena adlı bir çocuk konuşturulmaktadır. Sena bu metinde ailesi hakkında bilgi vermektedir. Kardeşinin kendine nasıl seslendiğini, anne, baba ve diğer akrabalarının kendisine ve kendisinin onlara nasıl hitap ettiğinden bahsetmektedir. Bu görsel ve içerikte Türk kültüründe aile kavramının nasıl bir yapıda olduğu ortaya koyulmaktadır. Küçük yaşlardan itibaren aile içi hiyerarşi ve hitap şekilleri öğrenilmektedir.

TEKNOLOJİ VE TOPLUM

Aşağıdaki karikatürü inceleyerek karikatürde ne anlatılmak istendiğini söyleyiniz.

94. sayfada yer alan görselde bir anne, bir baba ve iki çocuğu teknolojik aletler kullanarak aynı evde olmalarına rağmen birbirlerinden kopuk bir şekilde zaman geçirmektedirler. Görsel içerisinde verilen metinde "Ailece vakit geçirmek ne güzel" yazmaktadır. Bu durum aile değerine verilen önemi göstermektedir. Türk kültürünün önemli bir parçası olan aile ortamında birlikte vakit geçirmenin önemine değinilirken, teknoloji kullanımı da eleştirilmektedir.

Sıra Sizde

Teknolojinin aile ilişkileri üzerindeki etkisini düşününüz. Aşağıdaki resimde konuşma balonunu düşüncelerinize göre doldurunuz.

97.sayfada verilen etkinlikle ilgili görselde bir evde anne ve baba gösterilmektedir. Verilen görselde anne ve babanın elinde cep telefonu yer almakta ve birbirinden haberi yok gibi davranan bir aile tablosu çizilmektedir. Teknoloji kullanımının aile yapısını nasıl olumsuz anlamda etkilediği görselde vurgulanmaktadır.

103. sayfada verilen görselde baba evde bilgisayarda vakit geçiren çocuğunu izlemekte, annenin de çocuğun internet platformlarında yalnız başına dolaşmasına izin vermediğini ifade eden bir metin yer almaktadır. Bu görselde yer alan metinde genel ağ kullanımının aile hayatını nasıl etkilediği ve aile ortamının sokakta oynaması

gereken bir çocuğu evde nasıl masa başında internete bağladığı trajik bir ifade ile vurgulanmaktadır.

Günlük hayatımızda çeşitli ürünler satın alırız. Satın aldığınız ürünleri inceleyiniz, hepsi ülkemizde mi üretilmiştir? Söyleyiniz.

170. sayfada yer verilen görselde bir anne, baba ve çocuktan oluşan çekirdek aile alışveriş yapmaktadır. Verilen görselde anne ve baba çocuklarına alışveriş bilincini kazandırmaktadır. Bu görsel Türk aile yapısını yansıtan bir özellik taşımaktadır. Ayrıca çocuğun bilinçli bir tüketici olmasını ve sosyal hayatın içerisinde daha başarılı ve tutumlu bir yaşam sürmesini destekler nitelikteki bir durumu ifade etmektedir.

4.1.2 Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Çocuk haklarının sözleşme ile güvence altına alındığından bahsetmiştik. Çocuk haklarının korunması için Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF (Yunisef)] kurulmuştur. Dünyanın her yerinde herhangi bir ayırım yapmadan çocuklara yardım etmektedir. UNICEF, zaman zaman yayınladığı raporlarla çocukların yaşadıkları zorlukları tüm dünyaya duyurmaktadır.

1.34 - Mülteci kampındaki çocuklar

24. sayfada yer alan UNICEF tarafından hazırlanan görselde savaştan kaçan ve zor durumda olan çocuklara yardım edildiğinden bahsedilmektedir. Burada UNICEF tarafından yapılan yardımlar, yardımseverlik değeriyle doğrudan alakalıdır. Yardımseverlik Türk kültür değerleri içinde de en fazla ön plana çıkan değerlerden biridir.

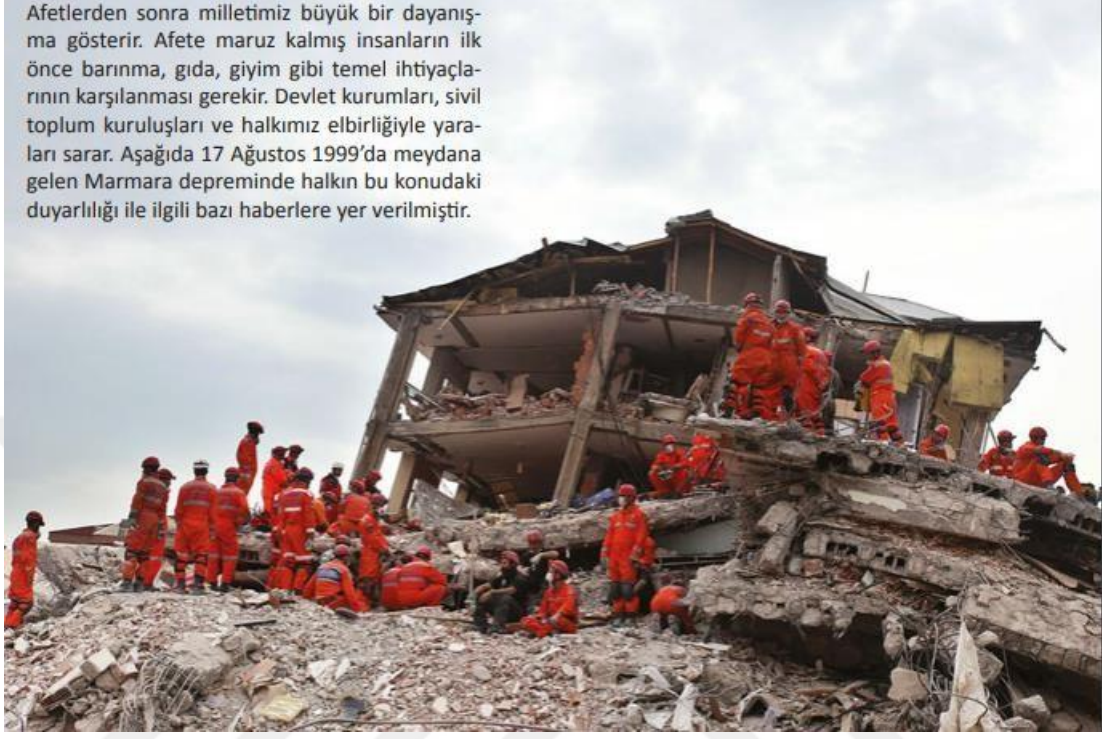
1.35 Irak'ta bir mülteci kampı

1.36 Nijerya'da bir mülteci kampı

28. ve 29. sayfada yer alan görsellerde biri Irak'ta bir diğeri de Nijerya'da bulunan savaş mağduru çocuklar gösterilmektedir. Bu durum savaşta yaşanan olumsuzlukları ve bu çocuklara yapılan yardımları göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Görselde çocuklar için kamp ve çadır kentler kurulmuş ve bu kentlerde çocukların her

türlü ihtiyaçları karşılanmıştır. Bu durum yardımseverlik değerini açıkça göstermektedir.

HABER

Deprem 'yardım' linkleri

Deprem konusunda en doğru ve detaylı bilgiyi almak, yakınlarınıza ulaşmak ve yardım konusunda yapabileceğinizi öğrenmek için bu adreslere bakabilirsiniz

Firmalar yardıma koşuyor

Şirketler çalışanlarıyla da elele vererek depremzedelere yardım yağıdırıyorlar.

BİR TUĞLA DA SİZ KOYUN

Türkiye'nin geleceği için en büyük inşaa kampanyasına katılın.

Yardımlar çığ gibi büyüyor

Türk halkı, özel sektör ve belediyelerden depremezedelere yapılan yardımlar her gün artarak sürüyor.

Türkiye'nin dört bir yanından, özel ve kamu kuruluşlarından deprem bölgesine yapılan yardımlar hız kesmeden devam ediyor. Bankalarda açılan hesaplara yapılan yardım 20 trilyon liraya ulaştı. Medyanın başlatığı "Bir Tuğla da Siz Koyun" kampanyasına yapılan bağışlar da ikinci gününde 3 milyon dolara ulaştı.

(Düzenlenmiştir.)

87. sayfada yer alan görsellerde deprem bölgesine gelen yardım ekiplerinin depremzedelere yönelik yardımları yer almaktadır. Bu görsellerde insanların doğal afet gibi yardıma ihtiyaç duyduğu anlarda birbirlerine olan yardım ve destekleri görsel

olarak yer almaktadır. Aynı zamanda bu görseller metinsel içeriklerle de desteklenmektedir. Gerek Türk kültüründe gerekse insani anlamında yardımseverlik değeri büyük bir önem taşımaktadır.

HABER

Genç Mucidin İcadı Engelliler İçin Yeni Bir Umut Oldu

26 yaşındaki Türk mucit Mehmet Türker'in icat ettiği cihaz, engellilerin umudu oldu. Cihaz sayesinde engelliler ellerini kullanmadan sadece kafa hareketleriyle bir telefonu, tableti, bilgisayarı, TV'yi kullanabilecek.

Türker, neden böyle bir proje yapma gereği duyduğunu şu şekilde aktardı: "Bir arkadaşımız denize atlaması sonucunda boyun felci oldu. Arkadaşımızın hayatını kolaylaştırmak için çözüm arayışına girdik. Başlangıçta ticari olarak üretmek amacımız yoktu. Fakat diğer engelliler de yararlansın diye seri üretime başladık."

Türker, engellilerin başkalarının yardımına ihtiyaç duymadan işlerini yapabileceği bir projeyi gerçekleştirmeyi hedeflediğini söyledi.

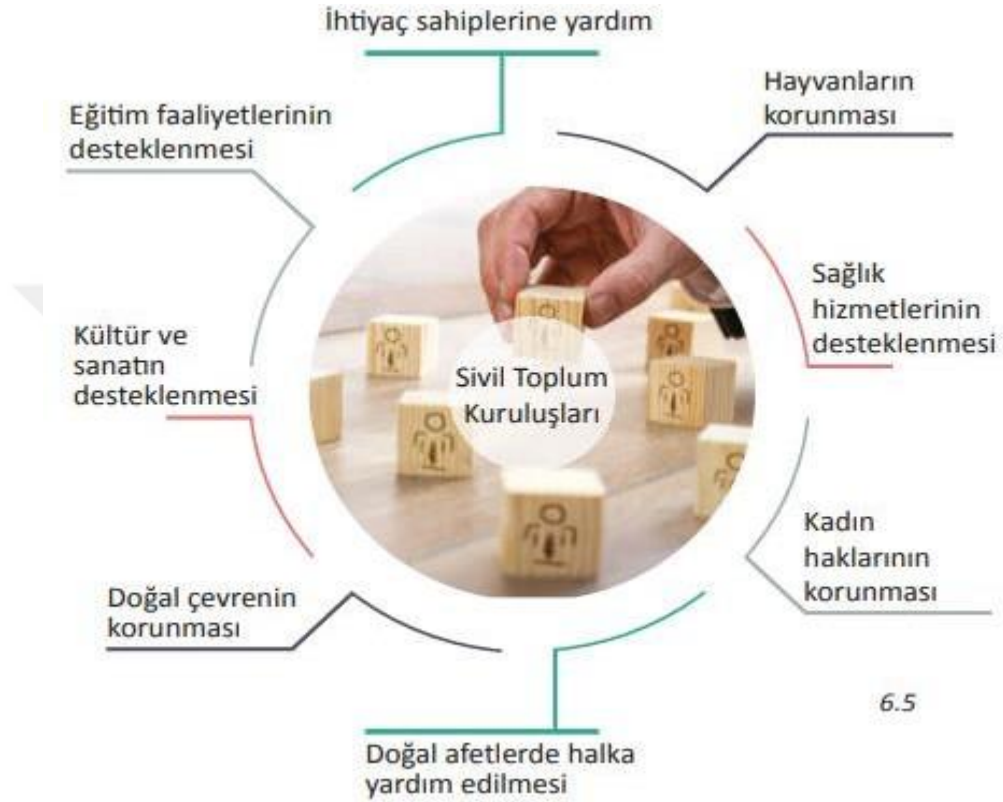
Genel Ağ haberi, 15 Nisan 2016 (Düzenlenmiştir.)

139. sayfada yer alan görselde genç bir Türk mucidin icat ettiği cihaz sayesinde engelli bireylerin ellerini kullanmadan tablet, telefon ve bilgisayar gibi teknolojik aletleri kullanabilecek olmaları yardımseverlik değeri ile doğrudan bağlantılıdır. Bu değer insanlık ve Türk milli kültürünün öne çıkan değerleri arasındadır.

6.2

150. sayfada yer alan görselde doktor, hasta olan yaşlı bir kadına yardım etmektedir. Buradan hareketle yaşlı insanlara yardım, Türk kültürünün vazgeçilmez unsurlarından birisi olduğunu göstermektedir.

152. sayfadaki görselde Sivil Toplum Kuruluşlarına yer verilmektedir. En başta yer alan "İhtiyaç Sahiplerine Yardım" teması yardımseverlik değerini yansıtır niteliktedir. Yardımseverlik, Türk milli kültür değerleri içerisinde yer alan önemli değerlerden biridir. Tarihin derinliklerinden süregelen sivil toplum kuruluşları aracılığıyla, yardımseverlik Türk kültürünün vazgeçilmez bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır.

YARDIMLAŞMA

1986'da kurulan Türkiye Gücsüzler ve Kimsesizlere Yardım Vakfı korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç kişilerin sorunlarıyla ilgilenmek üzere kuruldu. Özellikle kimsesiz yaşlıların barınma ve bakımlarıyla ilgili çalışmalar yapmaktadır.

153. sayfada yer alan görselde yardımseverlikle ilgili bir metin yer almaktadır. 1986 yılında kurulan bir yardım vakfının logosu bulunmaktadır. Aynı zamanda vakfın kuruluş amacından bahsedilmektedir ve yardımseverliğin toplumun her alanında yer aldığı vurgulanmaktadır. Yardımseverlik küçük yaşlardan itibaren genç nesillere aktarılması gereken bir değer olarak kullanılan ders kitaplarında karşımıza çıkmaktadır.

165. sayfada yer alan görselde toplum için hizmet eden sivil toplum kuruluşları bilgi haritası şeklinde verilmiştir. Bu görselde Türkiye’de faaliyet gösteren yardım kuruluşları yer almaktadır. Yardımlaşma değeri yani yardımsever olmak anlamında toplumsal bir dayanışma mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.3 Saygı Değerine İlişkin Bulgular

1.5

İnsana saygılı olmanın toplumsal ilişkilerdeki önemini fark ederiz. İnsan hakları, ulusal egemenlik ve demokrasi gibi kavramlarla tanışırız. Yaşamımızı demokratik kurallar çerçevesinde düzenlemeyi öğreniriz. Çevremizdeki tarihi eserlerin ve doğal varlıkların farkına varırız. Bunları koruma ve yaşatma konusunda bilinçli bireyler oluruz.

13. sayfada yer alan görselde insana saygılı olmanın öneminden bahsedilmektedir.

Saygılı olmak gerek insanlık tarihi açısından gerek Türk kültür tarihi açısından önemli bir yere sahiptir ve aynı zamanda da önemli bir Türk kültür değeridir. Bu değer gerek farklı milletlere gerek farklı dinlere

ve inançlara da saygılı olmak şeklinde büyük önem arz etmektedir.

1.25

Dünyadaki bütün çocuklar din, dil, ırk, renk, cinsiyet ayrımı olmaksızın eşit haklara sahiptir. 20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kabul edilerek çocuk hakları güvence altına alınmıştır. Her yıl 20 Kasım günü dünyada "Çocuk Hakları Günü" olarak kutlanmaktadır. Devletler bu sözleşmede belirtilen hakları çocuklara tanımakla yükümlüdür. Bu sözleşme 1989 yılında ülkemiz tarafından da imzalanmış, 1990 yılında uygulanmaya başlamıştır.

Bazen de çocuklar aileleriyle ya da yalnız olarak başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalabiliyor. İşte devlet göçmen denilen bu çocuklarla da ilgilenmek zorunda. Ya da bazı çocukların bedensel veya zihinsel bir engeli olabiliyor. Bu tür çocuklar ötekilerden farklı bir bakım ve eğitim almak zorunda. Bu onların hakkı.

24. sayfada yer alan görselde farklı dil, din, ırk ve milletlerden dünya görseli etrafında el ele tutuşmuş çocuklar yer almaktadır. Aynı zamanda görsel altında yer alan açıklama metninde ise farklı dil, din, ırk ve cinsiyetten olan her bir bireye saygı gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Görselde saygı

değeri Türk kültürüne uygun şekilde yer almıştır.

25. sayfada yer alan görselde farklı bir ülkeye gitmiş olan engelli bir mülteciye yardım edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca başka bir ülkeye sığınmış, savaş mağduru olan ihtiyaç sahiplerine diğer insanlar tarafından saygı gösterilerek onlara el uzatılması saygı değerine örnek gösterilebilecek bir durumdur.

Ramazan ve Kurban Bayramları'nda aileler, akrabalar, komşular ve arkadaşlarımızla bir araya geliriz. Dinî bayramlarda pek çok geleneği yerine getiririz. Büyüklerimizi ziyaret eder, büyüklerimizin ellerini öperiz. Misafirlere ikramlarda bulunuruz. Dargın olduklarımızla barışırız. Milletçe kutladığımız bayramlar, kültürel değerlerimizden biridir. İnsanları bir araya getiren bayramlar birlik ve beraberliğimizi güçlendirir. Dostluk ilişkilerini geliştirir, hoşgörü ve yardımlaşmayı artırır. Ülkemizde bayram kutlamaları birçok yönüyle benzerken yöreden yöreye bazı farklılıklar göstermektedir. Şimdi Rize'de farklı bir bayram geleneğine göz atmaya ne dersiniz?

50. sayfada yer alan görselde dini bayramlarda insanların kendinden yaşça büyük olanlara yaptığı hizmet ve ikramları gösteren bir kare yer almaktadır. Bir kişinin kendinden yaşça büyük olan bir misafirine ikramda bulunması saygı değerine örnek teşkil edebilecek bir davranıştır. Bu davranış gereği sosyal ilişkiler güçlenmekte ve saygı değeri Türk kültürünün önemli bileşenlerinden birini oluşturmaktadır.

Misafirperverlik bizi biz yapan, asırlardır süren kültürel değerlerimizdendir. Evimize gelen misafirlerimizi en iyi şekilde ağırlamaya çalışırız. Onlara ikramlarda bulunuruz. Misafirlere kolonya sunmak da geleneklerimizden biridir. Kolonyanın ilk olarak Almanya'nın Köln şehrinde icat edildiği söylenir. İsmi de şehrin Fransızca adından Cologne yani kolonyadan almıştır. Ülkemizde 1880'lerde üretilmeye başlanmış ve hızla kullanımı yayılmıştır. Kolonyadan önce ülkemizde misafirlere gül suyu sunulurdu. Ferahlatıcı özelliğiyle, gül suyu ile yaptığı yarışı kazanan kolonya, günlük yaşamımızdaki yerini aldı. Ancak gül suyu eskisi kadar çok kullanılmasa da günümüzde kullanılmaya devam ediyor.

58. sayfada yer verilen görselde misafir edilen bir şahsa kolonya ikram edildiği görselleştirilmiştir. Eve gelen bir misafire ikramda bulunma Türk kültüründe yer alan önemli bir saygı ifadesidir. Bu şekilde gelen kişiye saygı gösterilmekte ve kişi onurlandırılmaktadır.

İstanbul'da fabrika inşa edildi. Deneme uçuşlarını yapabilmek için Yeşilköy'de arazi satın aldı. Bu alan, günümüzde Uluslararası İstanbul Atatürk Havalimanı olarak kullanılır.

Uçakların planını Türkiye'nin ilk uçak mühendislerinden Selahattin Reşit Alan çizdi. 1936'da ilk tek motorlu uçak üretildi. İlk uçak siparişini 1938 yılında Türk Hava Kurumu (THK) verdi.

5.50 Gök Okulu öğrencileri Nuri Demirağ'ı selamlıyor

136. sayfada yer verilen görselde Türkiye'deki ilk uçak fabrikasının kurucusu olan Nuri Demirağ'ı, öğrencilerin selamladığı bir görsel yer almaktadır. Bu görsel saygı ifadesinin en bariz örnekleri arasında değerlendirilebilir. Çünkü Nuri Demirağ hem yaptığı iş hem

de ülkesine sağladığı katkı ve başarılarından dolayı saygıdeğer bir insan olarak selamlanmaktadır.

BAYRAK

Ey, mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü...
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.

...

Dalgalandığın yerde ne korku ne keder...
Gölgende bana da, bana da yer ver!
Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar:
Yurda ay yıldızının ışığı yeter.
Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün
Kızılığında ısındık;
Dağlardan çöllere düşürdüğü gün
Gölgene sığındık.

Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı;
Barışın güvercini, savaşın kartalı...
Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
Senin altında doğdum,
Senin dibinde öleceğim.

...

(Kısaltılmıştır.)

162. sayfada yer alan görselde Şair Arif Nihat Asya'nın Bayrak şiiri yer almaktadır. Türk kültüründe saygının, özellikle bayrak gibi manevi değerler söz konusu olduğunda nasıl ön plana çıktığını görmekteyiz.

Bir arkadaşınız bayrağa
verdiği değeri bakın
nasıl ifade etmiş:

Bayrağımızı özel günlerde evlerimize, iş yerlerimize asıyoruz. Okulda karşısına geçip İstiklâl Marşımızı okuyoruz. Oturulan veya ayakla basılan yerlere koymuyoruz. Daima temiz tutuyor ve ona her baktığımızda şehitlerimizi hatırlıyoruz.

6.24

**Çocuğun sözlerine siz de bayrağımıza
verdiğimiz değerle ilgili bir cümle ekleyiniz.**

163. sayfada yer alan görsel ve metin içeriğinde Türk bayrağına yönelik saygı ifadelerine yer verilmiştir. Bayrağın, milletimizin özgürlüğünün sembolü olması ve şehitlerimizi hatırlatması bakımından büyük bir değere sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda milli mukaddesata saygı duymak, Türk kültür hayatının vazgeçilmez unsurudur.

TURİZM ÖN YARGILARI DEĞİŞTİRİYOR

Aşağıdaki çocukların konuşmasını okuyarak fotoğrafın altındaki soruyu cevaplayınız.

Ailemle farklı ülkelere seyahat etmeyi seviyorum. Türkiye'ye geldiğimde de yine bir arkadaş edindim. Türkiye'ye geldiğimde tatil yaptığım otelde Erdem'le tanıştım. Farklı diller konuşmamıza, bambaşka kültürlere sahip olmamıza rağmen Erdem'le çok iyi anlaştık.

Tom'un ülkesinde satranca "chess (çes)"deniliyormuş. Onunla bu oyunu oynarken birbirimizi tanıdık ve çok sevdik. O ülkesine döndüğünde de Genel Ağ üzerinden satranç oynamaya devam edeceğiz.

177. sayfada yer alan görselde farklı kültürlerle turizm aracılığıyla tanışılmaktadır. Yapılan çalışmalar doğrultusunda turizm ile yeni kültürlerle tanışma farklı kültürlerle karşı saygıyı arttırmakta ve saygı ibaresi bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Turizm halklar arasında kültürel etkileşimin en önemli araçlarından biridir. Turizm farklı bölgelerden ya da farklı ülkelere insanları bir araya getirir. İnsanların birbirlerini daha iyi tanımasını ve daha çok sevmelerini sağlar. Bugün, çok sayıda insan seyahat ediyor ve farklı kültürleri tanıma fırsatı buluyor. Turizmin gelişmesi ve turist sayısının aynı oranda artması, farklı kültürlerden insanların barış içerisinde yaşamasına önemli bir katkıdır.

178. sayfada yer alan görselde turizm aracılığıyla kültürel farklılıkların birbiriyle kaynaştığı ve turizmin bu kültürel farklılıklara saygıyı arttırdığı görsel ve metin olarak ifade edilmektedir. Farklılıklara gösterilen saygı Türk kültürünün önemli bir parçasıdır.

4.1.4 Dil Değerine İlişkin Bulgular

Türküler ülkemizin farklı yörelerinin kültürel özelliklerini yansıtır. Türk'e ait anlamına gelen türkü milletimize özgüdür. Türkülerin her birinin bir hikâyesi vardır. Göç, askerlik, sevgi, hasret gibi pek çok konu türküye dönüşmüştür. Türküler, mutlulukları, hüznüleri bir arada yaşayan halkımızın ortak anıdır. Kültürümüzün öğelerinden biri olan türkü, bizi birleştirir ve ortak duygularda buluşturur. Şimdi Tokat yöremizde söylenen bir türküyü okuyalım.

Burçak Tarlası

*Sabahtan kalktım da ezan sesi var
Ezan da sesi değil yavrum burçak yası var
Sorun şu muhtarın kaç tarlası var
Amanın da kızlar ne zorumuş burçak yolması
Burçak tarlasına yar yar gelin olması
Sabahtan kalktım da südü pişirdim
Südü de kaymağını yar yar yere taşırdım
Burçak tarlasında aklım şaşırdım*

2.39

 Sıra Sizde

Kültürümüze ait öğelerden insanları bir araya getiren üçünü seçiniz. Bunların insanların bir arada yaşamasındaki önemini defterinize yazınız.

54. sayfada bulunan bu görselde Tokat yöresine ait bir türküye yer verilmiştir. Türküler, milletimizin ortak tarihinden ve kültüründen beslenen çoğu zaman bir müzik aletiyle söylenen sözlü unsurlardır. Türk milletine ait dil özelliklerini ve yöresel şive farklılıklarını aktarması bakımından dil değeriyle ilişkilidir.

2.45

Ya Tutarsa

Adamın biri bir gün Hoca'yı gölün kenarında görmüş, bakmış ki Hoca kap kacak yıkıyor.

- Hayrola Hoca, demiş. Yine ne eğirip ne dokuyorsun?

Hoca, adamı tepeden tırnağa şöyle bir süzmüş:

- Hiç demiş, bir şey eğirip dokumuyorum. Gölle yoğurt çalıyorum.

Adamcağız duyduklarına inanamamış:

- İlahi Hoca, demiş. Bu görülmüş şey mi? Göl mayaya tutar mı hiç?

Hoca:

- Ben de biliyorum, demiş. Tutmaz, tutmaz ama ya tutarsa!

Nasrettin Hoca, s.21

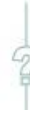
57. sayfada yer verilen Nasrettin Hoca'ya ait fıkralar Türk diline ait özellikleri yansıtması bakımından önemlidir. Fıkralar, masallar, şiirler ve türküler aracılığıyla dilin devamlılığı sağlanır. Kültürel değerler sonraki nesillere aktarılır. "Ya Tutarsa" başlığıyla verilen metinde bu kapsamda ele alınmaktadır.

■ ÜLKEM, KÜLTÜRÜM VE TARİHİM

Divânü Lugati't-Türk Kaşgarlı Mahmud tarafından 1072-1074 yılları arasında yazılan Türkçe-Arapça bir sözlüktür. Türkçenin bilinen en eski sözlüğüdür. Aynı zamanda o dönemde insan ve toplum yaşamıyla, kültürümüzle ilgili, ilgi çekici bilgiler vermektedir.

Selamlaşmak, insanlarla iletişimimizin ilk adımıdır. Selam şekli ve dili kişiden kişiye, yöreden yöreye farklılık gösterebilir. "Günaydın", "merhaba", "selâmün aleyküm", "iyi günler", "iyi akşamlar", "iyi geceler" gibi ifadeleri gün içinde çokça kullanırız. Günümüzde kullandığımız bu ifadelerin yanında geçmişte "esen" sözcüğü de kullanılırdı. "Esen olmak" iyi olmak anlamında kullanılırdı. Esenleşmek de selamlaşmak anlamına gelirdi. Günümüzde de "esen kal" ifadesi kullanılmaya devam etmektedir. Divânü Lügati't-Türk'te "ol esenedi" "o beni selamladı" "esen mü sen?", "iyi misin?" anlamında kullanılmıştır. Geçmişte selamlaşmanın kuralları da belirlenmişti. Küçük olan büyüğe, az olan grup çok olana, yürüyen oturana, at üzerinde bulunan yaya olana selam verirdi.

Siz gün içinde hangi selam sözcüklerini kullanıyorsunuz? Söyleyiniz.

60. sayfada yer alan metinde Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınan ilk Türkçe sözlük olan Divan-ü Lugati't-Türk'e yer verilmiştir. Ayrıca bu sözlükte yer alan selamlaşma sözcüklerine değinilmiştir. Türk dilinin önemli yapıtları arasında yer alan bu sözlük, Türk milli kültürüne ait öğeleri taşıması bakımından önem arz etmektedir. Toplum yaşamımız, kültürel değerlerimiz ve Türk dilinin kullanım şekliyle ilgili bilgiler bu sözlükte yer almaktadır ve dilimizle yakından bağlantılıdır.

Anayasamızın üçüncü maddesinde millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden bazılarını şöyle yer verilmiştir:

"Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Millî marşı 'İstiklâl Marşı'dır. Başkenti Ankara'dır." Bu madde anayasamızın değiştirilemeyecek maddelerindedir.

164. sayfada bulunan metnin içeriğinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın üçüncü maddesine değinilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin resmi dilinin Türkçe olduğu hiçbir şüpheye ve yoruma yer bırakılmaksızın açıkça belirtilmiştir. Türkçe, Türk milletinin milli kimliğidir. Bu doğrultuda Türk diline vurgu yapan bu metin çalışmamız kapsamında ele alınan dil değeriyle ilişkilidir.

HABER

Arap Turistlerin Tercihi Doğu Karadeniz! Tabelalar Bile Değişti...

Körfez ülkelerinden Doğu Karadeniz'e gelen Arap turist sayısının çoğalması, bu bölgedeki yatak kapasitesini ve yabancılara gayrimenkul satışlarını arttırmıştır.

Doğu Karadeniz'de alternatif turizmde öne çıkan Rize, son yıllarda turistlerin, özellikle de Arapların gözde mekânları arasında yer alıyor. İl Kültür ve Turizm Müdürü, Rize'yi ziyaret eden turist sayısının her geçen gün arttığını, yabancı turistler arasında özellikle Arap turistlerde önemli bir artış gözlemlendiğini belirtti.

Arapların yeşili ve doğayı sevdiğini ifade eden İl Kültür ve Turizm Müdürü, "Son yıllarda Arapların ilgisi Rize'deki turizm hareketliliğini artırıyor. Arap turistler kum ve güneş turizminin yanında önemli bir alternatif olan doğa, kültür ve tarih turizmine önem veriyor. Rize bu açıdan çok zengin bir yapıya sahip. Doğal yürüyüş parkurları, endemik çeşitlilik, şelaleler, göller, tarihî ve kültürel yapıları ile önemli bir turizm zenginliğine sahibiz. Kısacası Araplar, doğa ve kültür turizmin başkenti Rize'de huzur buluyorlar." sözlerine yer verdi.

Genel Ağ haberi, 11 Aralık 2011 (Düzenlenmiştir.)

172. sayfada bulunan metnin başlığında yer alan "Tabelalar Bile Değişti" ifadesiyle bölgede yer alan Türkçe tabelaların yerini Arapça tabelaların aldığı vurgulanmaktadır. Kültürel dokumuza zarar veren yabancı tabelaların Karadeniz Bölgesi'ndeki turistik mekanlarda yer alması Türkçenin varlığıyla ilgili bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizm amaçlı olarak farklı dillerde tabela ile iletişim yollarının oluşturulması Türk diline ilişkin problem olarak dilimizin özüne zarar vermektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Yapılan araştırma kapsamında incelenen ders kitabında yer alan “*Toplum İçinde Ben*”, “*Ülkem, Kültürüm ve Tarihim*”, “*Yaşadığımız Yer*”, “*Teknoloji ve Yaşam*”, “*Üretimden Tüketime*”, “*Toplum İçin Çalışanlar*”, “*Küresel Etkileşim*”, adlı yedi farklı öğrenme alanı içinde yer alan temalara göre belirlenen Türk kültür değerlerinin görsel ve içerik durumu şu şekildedir:

“*Toplum İçinde Ben*” başlıklı öğrenme alanı içinde aile değeriyle bağlantılı üç, yardımseverlik değeriyle bağlantılı üç, saygı değeriyle bağlantılı üç görsel ve metin unsuru tespit edilmiştir. Dil değerine yönelik ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Bireyin içinde yaşadığı topluma ait sosyal statüsünü ve konumunu belirlemeye yönelik bu öğrenme alanı kapsamında temaların içeriği ve sayfa sayısına göre elde edilen bulguların yetersiz olduğu saptanmıştır. Araştırma konusu olan ikinci öğrenme alanı “*Ülkem, Kültürüm ve Tarihim*” başlığı altında saygı değerine ilişkin iki, dil değerine yönelik ise üç görsel ve metin unsuru tespit edilmiştir. Aile ve yardımseverlik değerleriyle bağlantılı görsel ve içerik öğesine rastlanılmamıştır. Bireylerin yaşadıkları ülkeye ait kültürel ve tarihsel değerlerin yer aldığı bu öğrenme alanı ve temaların incelenen Türk kültür değerlerini yansıtmakta yetersiz olduğu görülmüştür. Kültür kavramının öğrenme alanının başlığında yer almasına rağmen doğrudan doğruya bu değerlerle paralellik gösteren unsurların eksik olduğu ve bazı değerlere yönelik hiçbir görsel ve metinsel bulguya ulaşılmadığı belirlenmiştir. Üçüncü öğrenme alanı olan “*Yaşadığımız Yer*” adlı öğrenme alanı içindeki temalarda ise sadece yardımseverlik değeriyle bağlantılı bir görsel ve metin unsuru tespit edilmiştir. Aile, saygı ve dil değerlerine yönelik incelenen temalarda herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Dördüncü öğrenme alanı *“Teknoloji ve Yaşam”* başlığı altında yer alan temalarda ise sadece aile değeriyle bağlantılı üç görsel ve içerik unsuruna ulaşılmıştır. Saygı, yardımseverlik ve dil değerlerine yönelik bu öğrenme alanı içinde yer alan temalarda herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Çalışma kapsamında incelenen beşinci öğrenme alanı olan *“Üretimden Tüketime”* başlığı altında yer alan temalarda yardımseverlik değeriyle bağlantılı bir, saygı değeriyle bağlantılı bir görsel ve içerik unsuru tespit edilmiştir. Aile ve dil değerleriyle bağdaşan herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır. Altıncı öğrenme alanı olan *“Toplum İçin Çalışanlar”* içinde yer alan temaların incelenen değerlerle bağlantısı kapsamında yardımseverlik değerine yönelik dört, saygı değerine yönelik iki, dil değerine yönelik bir öge tespit edilmiştir. Aile değeriyle bağlantılı ise herhangi bir bulguya ulaşılmamıştır. Araştırma konusu olan yedinci ve son öğrenme alanı olan *“Küresel Etkileşim”* öğrenme alanı içinde yer alan temalarda ise aile değeriyle ilgili bir, saygı değeriyle ilgili iki, dil değeriyle ilgili bir görsel ve metinsel ögeye ulaşılmıştır. Yardımseverlik değeriyle ilgili ise bu öğrenme alanı içinde yer alan temalarda ilişkili bir bulgu tespit edilmemiştir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beşinci sınıf düzeyinde kullanılan Sosyal bilgiler ders kitabında yapılan doküman analizi sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda kitapta yer alan farklı öğrenme alanları ve temalara göre aile değerine ilişkin toplam yedi farklı görsel ve içerik unsuru, yardımseverlik değerine ilişkin dokuz görsel ve içerik unsuru, saygı değerine ilişkin on görsel ve içerik unsuru, dil değerine yönelik ise beş farklı görsel ve içerik unsuru tespit edilmiştir. Tespit edilen bu görsel ve metinsel bulguların uzman görüşü alınarak belirlenen Türk kültürüne ait saygı, dil, yardımseverlik ve aile değerleriyle

yakından bağlantılı olduğu görülmüştür. Türk kültür tarihi alanında yapılan çalışmalar, ilgili literatür taraması ve alanında uzman üç öğretim üyesinden alınan görüşler ekseninde ders kitabında yer alan değerlerin Türk kültürüne ait olduğu belirlenmiştir. Kitapta yer alan bu görsel ve metinlerin bireylerin duyuşsal ve bilişsel becerilerine dönük olduğu ayrıca hedef değerlerin incelenen ders kitabında pedagojik düzeye uygun olarak bulunduğu saptanmıştır.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımların Türk kültür değerlerini kazandırmakta yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl?” sorusu yarı yapılandırılmış görüşme formu doğrultusunda farklı okullarda görev yapan yirmi Sosyal Bilgiler öğretmenine sorulmuştur. Alınan cevaplar genel anlamda Türk kültür değerlerinin milli eğitim temel yasasında yer alan okul kültürü aktarır maddesinden oldukça uzak olduğu şeklindedir. Ö.1 yöneltilen soruya şu şekilde cevap vermiştir:

Ö1:“Ders kitaplarındaki konuların yüzeysel olduğunu düşünüyorum. Kitaplardaki konularımız sadece bilgi verme amaçlı yazılmış olup kalıcı öğrenmeyi sağlayamamaktadır. Kazanımların içeriği yoğun ve güzel olsa da çocukların ellerindeki materyallerin eksikliğinden dolayı kültürümüzü aktarmakta yetersiz kalmaktadır.”

Yapılan görüşmede bir başka öğretmen ise şu ifadeleri kullanmıştır. Ö4: *“Sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımlar teorik olarak Türk kültür değerlerini kazandıracak niteliktedir. Ancak bu kazanımların işlevsellik kazanabilmesi öğretmenin dersini işleyişine, kazanımları gerçekleştirmek için yaptığı sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklere ve öğrencilerin ön bilgi düzeylerine bağlıdır. Fakat diğer etkenler göz ardı edildiğinde birçok kazanım milli değerleri karşılayacak niteliktedir diye*

düşünüyorum.” Ö7 ise şu ifadeleri kullanmıştır: “Düşünmüyorum. Bu konuda kazanımların yetersizliğine ek olarak en önemli eksik Sosyal bilgiler dersine yeterli zaman ayrılamaması ve önem verilmemesi de önemli yer tutuyor. Daha çok Türk gelenek, görenek, dil konularına ağırlık verilmeli bununla ilgili metin, görsel ve etkinliklerle kazanımlar desteklenmelidir. Eba’da bu durumla ilgili eğitici film, belgesel ve videolara yer verilmelidir. Ders ayrılan zaman arttırılmalıdır.” Çalışmaya katılan Ö 11 ise şu cevabı vermiştir: “Sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımların Türk kültürünün aktarılmasında yetersiz olduğunu düşünüyorum. Çünkü; gerek ders saatinin yetersiz olması gerekse Türk kültürünü içeren kazanımların oldukça sığ ve yetersiz olması öğrencilerin değerleri kazanmasını zorlaştırmaktadır.” Ö 13’ün ifadeleri ise şu şekildedir: “ Öğretim programında yer alan hedef kazanımlar Türk kültür değerlerini aktarmada yeterlidir diye düşünüyorum. Kültürel değerlerimiz, bayramlarımız, düğünlerimiz, yemeklerimiz, halk oyunlarımız program içerisinde yeterince yer almaktadır.” Görüşme sorularını yanıtlayan Ö 20’ ise şu ifadeleri kullanmıştır: “Bence kesinlikle yetersizdir. Kültürel değerlerimiz çok yüzeysel veriliyor. Alt başlıklara ve alt kültürlere inilmiyor.”

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Sosyal bilgiler öğretmeni olarak aile, yardımseverlik, saygı ve dil değerlerinin aktarım sürecinde öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ve ön bilgileri yeterli midir? Geliştirilmesi için neler yapılmalıdır?” sorusu farklı okullarda görev yapan yirmi Sosyal bilgiler öğretmenine yöneltilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinden gelen cevaplar genel anlamda öğrencilerin hem ön bilgilerinin hem de hazır bulunma düzeylerinin yetersiz olduğu yönündedir. Geliştirilmesine yönelik önerilerde birbirinden farklılık

göstermektedir. Örneğin Ö1: *“Bahsi geçen değerler aile hayatında alınan en önemli değerlerdendir. Aileler, öğrencilere bu konuları ne kadar iyi aşırsa Sosyal bilgiler öğretmeni olarak biz en üst düzeyde aktarımda bulunarak öğrencileri iyi bir vatandaş olarak yetiştirebiliriz. Ön bilgilerini okul öncesi eğitimle arttırabilirsek ilerleyen yaşlarda bu değerleri daha iyi geliştirebiliriz.”* Ö8: *“Görev yaptığım okuldaki çocuklar arasında Suriyeli öğrencilerin fazla olmasından dolayı Arapça bu öğrenciler arasında çok yoğun bir şekilde konuşulmaktadır. Bu nedenle iletişim problemleri yaşamaktayız. Öğrencilerin Türkçe konuşma ve anlama konusundaki yetersizlikleri öğrencilerin hazır bulunma düzeylerini etkilemektedir. Yardımseverlik, saygı ve aile değerleri konusunda da öğrencilerin yetersiz olduğunu düşünüyorum. Bu değerlerin soyut kavramlar olarak öğrencilerin zihninde yer aldığını fakat yaşamlarında somutlaştırarak içselleştirebildiklerini söyleyemem. Geliştirilmesi için ebeveyn eğitiminin önemli olduğu kanaatindeyim.”* Çalışma kapsamında dikkat çeken cevaplar arasında bir öğretmenin fikir beyan etmekten kaçındığı, isminin ve kişisel verilerinin gizli tutulacağı garantisine verilmesine rağmen uzak durduğu belirlenmiştir. Örneğin Ö9 şunları ifade etmiştir: *“Yönelttiğiniz bu soruyla ilgili size yardımcı olamayacağım. İyi çalışmalar.”* Ö13 ise: *“Yardımseverlik konusunda yeterli bir bilgiye sahipler. Ama günümüzde öğrenci merkezli eğitim sisteminde saygı konusu pek yetersiz kalmakta. Dil değerine gelince ise dilde maalesef aşırı derecede bir yozlaşma var. Yabancı kelimeler dilimize hakim olmuş durumdadır. Bu değerlerin geliştirilmesi sadece öğretmen eğitimi ya da müfredat düzenlemesiyle olacak şeyler değildir. Eğitim birçok faktörü içine alan bir kavramdır.”* Çalışmadaki bir diğer öğretmenin Ö14’ün bu konuya yönelik görüşleri ise şu şekildedir: *“Bu değerlerdeki hazırbulunuşluklar bölgeden*

bölgeye ve ailenin eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir. Kırsal kesimlerde çocukların eğitim durumunu çok önemsemeyen velilerimizin öğrencileri ile çocukların eğitimini önemseyen velilerin öğrencileri arasında hem akademik hem toplumsal değerlere sahip olma adına ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Öğrencilerin ön bilgilerinin artırılması için ilkokuldan itibaren okul ve veli ilişkilerinin sürekli canlı tutulması gerekmektedir. İhtiyaç duyulan bölgelerimizde velilere de bu değerleri içeren seminerler belirli periyotlarda rehber öğretmenlerimiz tarafından farkındalık kazandırmak amacıyla verilebilir.” Ö17 ise şu ifadelerle yer vermiştir:

“Hazırbulunuşluk düzeyleri ve ön bilgileri kesinlikle yetersizdir. Çünkü eğitim ailede başlar. Aile bu değerleri ilk başta kazandıramazsa çocuk okula bunları görmeden bilmeden geliyor ve sorun yaşıyor. Bunun önüne geçebilmek ilk başta ailede başlıyor. Ailelere ve ebeveyn olmak isteyen kişilere öncelikle bu konuda eğitim verilmesi gerekli.” Araştırmaya katılan Ö19 kodlu öğretmen ise görüşme formundaki soruya yönelik diğer öğretmenlerden farklı nitelikte bir cevap vermiştir. Ö19 şunları belirtmiştir:

“Sosyal bilgiler dersinde aile, yardımseverlik ve saygı değerlerinin aktarımı konusunda hiçbir sıkıntı yaşamamaktayım. Çünkü bu değerler konusunda toplumsal alt yapıyla alakalı olarak öğrencilerin genelinin hazır bulunma düzeyleri gayet yüksek. Bilindiği üzere toplumumuzda büyüklere saygı ve yardımseverlik aşırı hassasiyet gösterilen konulardır ve temelleri çok eskiye dayanmaktadır. Örneğin, Osmanlı Devleti’nin hüküm sürdüğü dönemlerde sosyal yardım konusunda faaliyet gösteren yüzlerce vakıf bulunmaktadır. Bunun yanı sıra toplumun büyük çoğunluğunun inandığı din olan İslamiyet’in öğretilerinin birçoğunun da saygı ve yardımseverlik üzerine olması

sebebiyle bireyler bu öğretilere göre yetiştirilmektedir. Dolayısıyla saygı ve yardımlaşma gibi değerlerin aktarımı konusunda öğrencilerin hazır bulunma düzeyleri yeterlidir. Ancak dil ile ilgili değerlerin aktarımında öğrenciler yeterli ön bilgiye sahip değiller. Dil ile ilgili değer ve kazanımlar çok alt düzeyde verilebilmektedir.”

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Türk kültür değerleri arasında yer alan aile, yardımseverlik, saygı ve dil değerlerini öğrencilere aktarmakta karşılaşılan zorluklar nelerdir?” sorusu farklı okullarda görev yapan yirmi Sosyal bilgiler öğretmenine sorulmuş ve elde edilen bulgulardan bazılarına bu başlık altında yer verilmiştir. Bu doğrultuda araştırmaya katılan Ö8 değer aktarımında karşılaştığı zorluklara yönelik şu ifadeleri kullanmıştır: *“Sadece bu değerlerin aktarımında değil diğer tüm değerlerin aktarımında ortak sıkıntı bu kavramların soyut kavramlar olması ve birçoğunun zaten küçük yaşlarda aile içinde ve yaşantı çerçevesinde yerleşmiş olmaları dolayısıyla kolay kolay değiştirilememesi.”*

Bir diğer katılımcı ise şunları söylemiştir: Ö13: *“En büyük zorluk okulda öğretilenlerle evde yapılan uygulamaların örtüşmemesidir. Bu nedenle öğrencilere bu kavramlar sıkıcı geliyor. Günümüz şartlarında ülkemizde ve dünya genelinde yaşanan sıkıntılar öğrencilere çok çabuk sirayet ediyor. Ailelerin bu duruma çoğu zaman ilgisiz kalması, biz öğretmenlerin yeterli ders saati olmaması sebebiyle yalnızlaşma ve öfke duygusunu derinden hisseden öğrencilere bu konuda yardımcı olamıyoruz. Yaşanan en büyük zorluk bence budur.”* Görüşlerine yer verilen başka bir öğretmen ise okulun tek başına bu değerleri kazandırmakta yetersiz olduğunu vurgulamış ve şu ifadeleri kullanmıştır: Ö17: *“Okulda ne kadar bu değerler kazandırılmaya çalışılırsa çalışılınsın öğrencinin okul alanı dışında geçirdiği ve bu değerleri uygulama alanı olan aile ve*

arkadaş çevresinin daha belirleyici olduğunu düşünüyorum. Bu çevrenin periyodik eğitimlerle farkındalık düzeylerinin arttırılacağı kanısındayım.”

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Türk kültür değerleri arasında bulunan aile, yardımseverlik saygı ve dil değerlerinin beşinci sınıf seviyesinde kullanılan ders kitabında yer verilme durumu bu değerlerin kazandırılmasında yeterli midir? Nasıl geliştirilmelidir?” sorusu farklı okullarda görev yapan yirmi Sosyal bilgiler öğretmenine yöneltilmiş ve ulaşılan bulgulara bu başlık altında yer verilmiştir. Verilen cevaplar genel anlamda ders kitaplarının yetersizliğine yöneliktir. Örneğin Ö1: *“Bence yeterli değildir. Çünkü çocukların yaşadığı coğrafyadan kaynaklı ailesinde bu değerleri aktaracak kişilerin yetersiz kaldığını düşünmekteyim. Ders kitapları bilgilendirme amaçlı yazılmış olup çocuklara bu değerleri öğretmede etkinliklere çok az yer verilmiştir. Geliştirilmesi için ders kitaplarının yanında bu bilgileri pekiştirecek yardımcı etkinlik kitaplarına yer verilmelidir.”* Araştırmaya katılan Ö7 ise görüşme formunda yer alan soruya şu cevabı vermiştir: *“Yeterli değildir. Temel kavramlar ve özet bilgiler verildikten sonra tarihte ve günümüzde yaşamış, etkileyici, öğrencilerimizin duygu ve düşüncelerine hitap edebilecek şekilde örnek olaylar verilerek etkinlik temelli bir akış içerisinde konular verilirse daha faydalı olacaktır.”* Alınan bir diğer cevapta ise katılımcı öğretmen kitapların bu konuda yeterli olduğuna fakat aktarımında problem olduğuna yönelik şu ifadelere yer vermiştir: Ö11: *“ Beşinci sınıf ders kitabında bu değerlerin hepsine yer verilmiş. Ancak asıl mesele kitapta bu değerlere yer verilmesinin azlığı veya çokluğu değil, bu değerlerin öğrencilere aktarılma şeklidir. Bu değerleri sadece düz anlatım yoluyla öğrenciye vermek eksik olacaktır. Özellikle yaş grubu olarak 10-11 yaşlarından olan beşinci sınıf için havada*

kalan kavramlar olabilir. Dolayısıyla bu tarz değerlerin mümkün olduğunca sosyal etkinlik çerçevesinde kazandırılması gerekmektedir. Bu yüzden ders kitaplarına beşinci sınıf düzeyine ve aktarılacak olan değerlere uygun sosyal etkinlik örnekleri yerleştirilebilir. Ya da öğretmenler için kazanımlardan bağımsız doğrudan değer aktarımı için sınıf ve yaş düzeylerine uygun sosyal etkinliklerin olduğu yönlendirici bir el kitabı hazırlanabilir. Hatta bunun hazırlanmasında öğretmenlerden de destek alınabilir.”

4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Türk kültür değerleri arasında bulunan aile, yardımseverlik saygı ve dil değerlerini öğrencilerinize nasıl kazandırıyorsunuz?” sorusu farklı okullarda görev yapan yirmi Sosyal bilgiler öğretmenine sorulmuş ve elde edilen bulgulara bu bölümde yer verilmiştir. Bu cevaplar doğrultusunda öğretmenler arasında birbirinden oldukça farklı öğretim ilke ve yöntemlerinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin Ö8:

“Derslerimde aile, yardımseverlik, saygı ve dil değerlerini kazandırabilmek için çeşitli etkinlikler yapıyorum. Bununla birlikte değerlerin aktarımı noktasında geçmiş tarihimizden örnekler veriyorum. Çünkü değerlerin kazandırılması sıradan bir kazanımın verilmesi kadar kolay olmuyor. Örneğin; yardımseverlik değerini aktarırken grup çalışması şeklinde yapılacak bir tasarım oyunu planlıyorum. Çocuklara birtakım malzemeler vererek bu malzemelerden grupça bir tasarım yapmalarını istiyorum. Grup çalışması ile öğrencilerin dayanışma duygusunu geliştiriyorum. Türkçeyi geliştirmeye dönük sınıftaki panolara afişler, görseller ve ilgili metinleri asıyorum ve öğrencilerin dikkatini bu yöne toplamaya gayret ediyorum. Saygı değeriyle ilgili ise sınıf içinde tartışmalı konularda iki farklı grup oluşturarak grup üyelerinin fikirlerini

savunmalarını ve karşı gruptaki arkadaşlarını saygıyla dinlemeleri gerektiğini vurguluyorum.” Türk milli kültürü içerisinde yer alan değerlerin aktarımı konusunda araştırmaya katılan Ö13 kodlu öğretmen ise şu cevabı vermiştir: *“Sınıfta bireysel etkinliklerden ziyade grup etkinliklerine yer veriyorum. İşlenen kültür konusu içinde geçen günümüzde kullandığımız ya da unuttuğumuz kavramları ve anlamları dikkat çekecek şekilde renklendirerek sınıf panolarına asmaya özen gösteriyorum. Ders dışı zamanlarda öğrencilerimizle gelenek, görenek ve kültürümüzle alakalı sohbetler ediyorum.”* Katılımcılar arasındaki Ö18 kodlu öğretmen ise değerlerin aktarım sürecine yönelik şunları ifade etmiştir: *“Tarihten hikâyeler, örnek olaylar, filmler ve belgesellerden bolca yararlanırım. Öğrencilerin keyif aldığı etkinliklere yer vererek dikkatlerini bu yönde toplamaya çalışıyorum. Okuldaki teorik bilgileri okulda dışında kullanıp kullanmadıklarına yönelik okul ve aile arasındaki iletişimi yüksek tutmaya çalışırım.”* Alınan bir diğer cevapta ise katılımcı öğretmen kitapların bu konuda yeterli olduğuna fakat aktarımında problem olduğuna yönelik şu ifadelere yer vermiştir:

Ö11: *“ Beşinci sınıf ders kitabında bu değerlerin hepsine yer verilmiş. Ancak asıl mesele kitapta bu değerlere yer verilmesinin azlığı veya çokluğu değil, bu değerlerin öğrencilere aktarılma şeklidir. Bu değerleri sadece düz anlatım yoluyla öğrenciye vermek eksik olacaktır. Özellikle yaş grubu olarak 10-11 yaşlarından olan beşinci sınıf için havada kalan kavramlar olabilir. Dolayısıyla bu tarz değerlerin mümkün olduğunca sosyal etkinlik çerçevesinde kazandırılması gerekmektedir. Bu yüzden ders kitaplarına beşinci sınıf düzeyine ve aktarılacak olan değerlere uygun sosyal etkinlik örnekleri yerleştirilebilir. Ya da öğretmenler için kazanımlardan bağımsız doğrudan değer aktarımı için sınıf ve yaş düzeylerine uygun sosyal etkinliklerin olduğu*

yönlendirici bir el kitabı hazırlanabilir. Hatta bunun hazırlanmasında öğretmenlerden de destek alınabilir.” Türk kültürüne ait değerlerin incelenen ders kitabındaki görsel ve içerik özelliğine dair bulgulara bu bölümde yer verilmiştir. Ayrıca bu değerlerin aktarılmasına yönelik hazırlanan ve beş maddeden oluşan görüşme formu kapsamında öğretmenlerden alınan görüşler arasından örnekleme yöntemiyle seçilen dikkat çekici olan bulgulara değinilmiştir. Öğretmenlerden alınan görüşlerinde ders kitabındaki eksiklikleri destekler nitelikte olduğu saptanmıştır. Ders kitaplarının okullardaki uygulayıcısı olan öğretmenlerin araştırma konusuna yönelik görüşleri yapılan çalışmanın hem teorik hem de pratik boyutunu göstermesi bakımından önemlidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde bulgular bir bütünlük halinde ve çalışmadaki alt problemlere göre tartışılarak sonuca bağlanmıştır. Araştırma kapsamında incelenen beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabının Türk kültür değerleri arasında bulunan değerlere göre analizi yapılmıştır. Ders kitaplarının görsel ve içerik analizlerinden sonra ise Kayseri İli içerisinde farklı okullarda görev yapmakta olan yirmi sosyal bilgiler öğretmenine değerlerin aktarıma yönelik beş maddeden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Hem ders kitabının analizinde hem de sahada bu kitapların uygulayıcısı olan öğretmenlerden alınan görüşlerde Türk kültür değerlerinin aktarım sürecinde eksiklikler olduğu saptanmıştır. Yapılan doküman analizi sonucunda araştırmamıza konu olan ders kitabının Türk kültür değerleri arasında bulunan aile değerine ilişkin 7 farklı görsel ve metin unsuru tespit edilmiştir. Kitabın bütünü, hedef kazanımların yapısı ve sosyal bilgiler dersinin amacı ve kapsamı göz önüne alındığında bu değerlere yönelik görsellerin yetersizliği ile karşılaşmıştır. Işık (2011:28)'e göre "Sosyal hayatın ve yapının en temelini oluşturan eski Türkçede oğuş, günümüz Türkçesinde ise aile anlamına gelen kavram Türk kültür yapısı içinde önemli bir konumdaydı. Türklerde devlet teşkilatının sağlam temeller

üzerinde yükselmesi ile aile yapısının sağlam olması yakından ilişkiliydi. Tarihsel süreç içerisinde aile kavramı devlet teşekkülünün en önemli unsuruydu.” Yine Karatay (2011)’e göre ise “aile birlikteliği milli ve evrensel değerlerin genç nesillere aktarımında önemli bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.” Hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı çerçevesinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler; adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak sıralanmıştır. Bu doğrultuda hem sosyal bilgiler öğretim programı hem de dersin yapısı en genel anlamda kültür aktarımı yaparak etkin vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflemektedir. Buradan hareketle kullanılan ders kitaplarındaki içerik ve görsellerin bu ekseninde olması gerekmektedir. Öğretmenlerden alınan görüşler neticesinde de bu değerlerin öğrencilerin zihinlerinde soyut olarak yer aldığı, kavramları somutlaştırmakta güçlük çektikleri ve kullanılan ders kitaplarının yetersizliğine vurgu yapılmıştır. Genel olarak aile değerinin incelenen ders kitabında, aktarım sürecinde, öğrencilerin ön bilgi düzeylerinde ve bu değerlere yönelik etkinliklerin uygulanmasında zorluklar yaşanmaktadır. Bulgular kısmında elde edilen veriler bu sonuçları desteklemektedir.

Ders kitabının incelenmesi sonucunda yardımseverlik değerine ilişkin ise 9 farklı görsel ve içerik unsuru belirlenmiştir. Yardımlaşma değerinin ders kitabının bütünü ve öğrenme alanlarına göre yetersiz olması büyük bir eksiklik olarak tespit edilmiştir. Yardımlaşma ve yardımseverlik kavramlarının hem Türk kültüründe büyük bir yere sahip olması hem de sosyal bilgiler öğretim programında yer alması bu değerlerin önemini ortaya koymaktadır. Vatandaş (2003: 150)’a göre ise: “ Yardımlaşma

Türkiye’de ve bütün toplumlarda olduğu gibi, sosyal hayatın zorunlu bir unsuru olarak ortaya çıkmış ve tarih boyunca ulvi bir değer olmuştur.” Türk kültür değerleri arasında yer alan yardımseverlik bir değer olarak aktarılması gereken değerlerdendir. Yardımseverliğin sosyal hayattaki birlikteliği sağlaması, dayanışma ve dostluk duygusunu kuvvetlendirmesi sebebiyle genç kuşaklara aktarılması gerekmektedir. Bektaş ve Karadağ (2013:273)’e göre; “Yardımseverlik değeri insanların bir arada yaşama iradesi için geliştirmeleri ve genç kuşaklara en doğru şekilde öğretmeleri gereken değerler arasındadır.” Sosyal bilgiler ders kitabının eğitim- öğretim faaliyetlerinde önemli birer materyal olması ve bu materyallerin öğretmenler tarafından sıkça kullanılması yapılan çalışmanın iki boyutlu olmasını zorunlu kılmıştır. Elde edilen veriler sonucunda değerlerin ders kitaplarındaki eksikliği ve görev yapmakta olan öğretmenlerin bu eksiliği destekleyen görüşleri yapılan çalışmanın önemine işaret etmektedir. Genel olarak baktığımızda yardımseverlik bir Türk kültür değeri olarak analizi yapılan ders kitabında konu bütünlüğü, temalar ve öğrenme alanlarına göre yetersizdir. Kitapta bu değere yönelik doğrudan vurgu yapmak yerine görsel ve içerik olarak sezdirilme yoluna gidilmiştir.

Yapılan araştırma doğrultusunda görsel ve içerik analizi yapılan ders kitabında saygı değerine ilişkin 10 farklı görsel ve içerik unsuru tespit edilmiştir. Bu görsel ve içerik unsurlarının hedef kazanımlara, ders kitabındaki ünitelere ve görev yapmakta olan öğretmenlerden alınan görüşlere göre yetersiz olduğu kanısına varılmıştır. Türk kültüründe saygı değerinin önem arz etmesi, sosyal bilgiler dersi kapsamında verilmek istenen değerler arasında yer alması ve öğretim programında bulunması bu değerın aktarımının önemine işaret etmektedir. Aktarım sürecinde kullanılan ders kitaplarının

bu değerleri taşımakta yetersiz oluşu beraberinde birçok problemi de hiç şüphesiz getirecektir. Teknolojik gelişmelere paralel olarak yeni nesillerin sosyal hayatın içinden uzaklaşması, aile içi ilişkilerinde yalnızlaşması, toplumsal normlara olan saygılarını yitirmelerine neden olabilir. Bu kapsamda okul içinde ve okul dışında saygı değerinin kazandırılması hem bireylerin gelişim dönemlerine katkı sunacak hem de onların daha etkin vatandaşlar olarak sosyal yaşamın içinde yer almalarını sağlayacaktır. Güriz (1996)'e göre; " Toplum hayatının içindeki herkesin birbirine nezaketli ve saygılı davranması, insanların birbirine selam vermesi, kederde ve kıvançta beraber olunması insanlar arasındaki ilişkileri kuvvetlendirir. Bu doğrultuda saygı ve sevgi çoğalarak toplumsal bağlar güçlenir." Genel olarak bakıldığında kitapta kullanılan görsel ve içeriklerin eksikliği sonucuna ulaşılmıştır. Beşinci sınıf seviyesindeki bireylere bu değerlerin içinde buldukları sınıf ve yaş düzeyinde kazandırılmadığı saptanmıştır. Öğretmenlerin ders kitaplarında bu değerlerin yetersizliğinden, ders saatlerinin az olmasından ve öğrencilerin ön bilgi düzeylerinin tam anlamıyla yeterli olmadığından şikyet ettikleri tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamından inceleme konusu olan dil değerine yönelikse 5 farklı görsel ve metin ögesi bulunmuştur. Kitabın sayfa sayısı, öğrenme alanları, hedef kazanımlar, ğretim programında yer alan değerler ve beceriler dikkate alındığında Türkçeye ve Türk diline yer verme noktasında büyük eksiklikler olduğu görülmüştür. Milletlerin devamlılığını sağlayan içinde yaşanılan kültürel değerleri genç nesillere aktaran, milli birlik ve beraberliği pekiştiren dilin beşinci sınıf seviyesindeki öğrencilere aktarımı konusundaki eksiklikler birçok soruna da ilerleyen dönemlerde sorun oluşturacaktır. Türk milli kültürünün ayrılmaz bir parçası olan Türk dilinin ve diğer kültürel değerlerin

eğitim-öğretim sürecinde kullanılan ders kitabında yer almasına yönelik Kuşçu (2009:10) şunları kaydetmiştir: “Ders kitaplarını hazırlayan kişiler ve kurumların, içinde yaşadıkları toplumun temel değerlerini yakından tanınması gerekir. Bir topluma ait kültürel değerlerin ve kaidelerin o günün şartlarına göre yeni anlamlandırılmasını ve yeni işlevlerle ders kitaplarındaki yerini almalıdır.” Türkiye'nin yakın siyasi ve kültürel tarihi incelendiğinde büyük değişim ve dönüşümlere maruz kaldığı bilinmektedir. Bu kültürel etki alanlarını ve müdahalelerini en alt düzeye indirgemek milli bir eğitim politikasına dayanmaktadır. Eğitim ve öğretim faaliyetinin dünyadaki gelişmeleri yakından takip etmesi gerekir. Fakat; kendi kültürel değerlerini yabancı kültür unsurlarına kurban etmemesi de gerekmektedir. Eğitim meselesini çözen ülkelerin hemen hemen hepsi ulusal değerlerinden kopmadan evrensel politikalar ve başarılar kaydetmişlerdir. Türk dilinin özellikle son yıllarda ülkemize gelen sığınmacılar ve birçok farklı olay sonucunda büyük problemlerle karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Görüşme formu kapsamında görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin de bu durumdan şikayetçi oldukları tespit edilmiştir. Sınıf yönetimi ve öğrencilerle iletişim kurma anlamında problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle çalışma kapsamında ele alınan değerleri bu öğrencilere kazandırmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Yapılan bu araştırmayı genel olarak değerlendirdiğimizde ders kitaplarında bu değerlerin yetersiz olduğu, hedef kazanımları aktarmakta zorluklar yaşandığı, bireylerin bu değerlere yönelik ön bilgilerinin yetersiz olduğu saptanmış ve aşağıda maddeler hâlinde yer alan şu önerilerde bulunulmuştur:

- Ders kitaplarında yer alan görsel ve metin öğelerinin analitik düşünmeyi, özgün yorumlar yapabilmeyi ve bireylerin gelişim dönemlerine uygun olarak hazırlanması gerekir.
- Ders kitaplarının hazırlanma sürecinde bu kitapların uygulayıcısı olan öğretmenlerin fikir, görüş ve tavsiyeleri dikkate alınmalıdır. Kitap hazırlama ve içerik oluşturma kriterleri kültürel değerlerle paralellik göstermelidir.
- Değer aktarımına yönelik uygulama ve etkinliklere sıkça yer verilmelidir. Bu uygulama ve etkinliklere göre ders saatlerinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.
- Öğrencilerin değerlere yönelik ön bilgileri ebeveyn eğitimi gibi yöntemlerle arttırılmalıdır. Değer aktarımının sadece okul ortamında gerçekleşmediği bireyin içinde yaşadığı toplumla yakından ilişkili olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.
- Değerlerin öğrencilerin zihinlerinde soyut kavramlar olarak kalmasının önüne geçilmeli ve yaşamlarında somutlaştırabilmeleri desteklenmelidir. Ders kitapları, sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler bu desteklemeye yönelik olmalıdır.
- Sosyal bilgiler dersi kapsamında hazırlanan öğretim programındaki değerler ve Türk milli kültürüne ait olan değerlerin kazandırılmasına dönük bilimsel çalışmalara önem verilmelidir. Etkin vatandaşlık kavramının ulusal değerlerden ayrı düşünülemeyeceğinin farkına varılmalıdır.
- Ders kitaplarında değer aktarımına yönelik etkinliklere, uygulamalara, görsel ve metinlere daha fazla yer verilmelidir. Öğretmenlerin bu değerlere yönelik bireysel etkinlikleri bütüncül bir yaklaşımla desteklenmelidir.

- Ulusal değerlerin hazırlanan müfredat ve öğretim programlarında sıkça yer alması gerekmektedir. Türk milli kültürünün aktarımına dair eğitim bürokrasisi içerisindeki farkındalık düzeyi arttırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Abdelazim Ahmed T S, (2017) Assessment of students' awareness of the national heritage (Case study: The preparatory year students at the University of Hail, Saudi Arabia). *Cogent Social Sciences*, 3(1), 1–26.

Aksoy İ (2011) Türklerde Aile ve Çocuk Eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (4), 16, 11- 19.

Aktepe V (2010) İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde “Yardımseverlik” Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Altunal B (2015) İlkokul 4. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarının Türk Kültürüne Ait Değerler Açısından İncelenmesi. Yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Ambarlı A (2010) *Türkiye’de cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programları (değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Konya.

Araz H (2007) Türk Aile Yapısında Aile İçi Dini İletişim Problemleri ve Bunların Çocuğun Din Eğitimine Etkileri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Aytuna H A (1963) Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemler. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Bakır S (2010) Ebe ve Hemşire Adaylarının Türk Dili Dersindeki Yazılı Anlatım Becerileri Üzerine Bir Değerlendirme (Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Örnekleme).(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Bektaş M, Karadağ B (2013) *İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Yardımlaşma Değerine Yönelik Geliştirdikleri Metaforların İncelenmesi*, Turkish Studies, (8), 8, 271- 286.

Billington R, Strawbridge S, Greensides L, & Fitzsimons A (2010) “Kültürü Tanımlamak. *Sosyoloji (Başlangıç Okumaları) içinde*. (Edt.: A. Giddens; Çeviren: G. Altaylar). İstanbul: Say Yayınları.

Bozok B (2010) İlköğretim 8. Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde Millî Değerlerin Kazanılmasında Millî Bayramlarımızın Etkisi (29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve Kurtuluş Savaşı Hikâyeleri Örneği). (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Boxtel C. V, Klein S, Snoep E. (2011) *Heritage education challenges in dealing with thepast*. Amsterdam: Colophon.

Burchum J. L. R. (2002). Cultural competence: An evolutionary perspective. *Nursing Forum*,4(37), 5–15.

Büyükalın S F (2003) Ders kitabı ve öğretim programı ilişkisi. C. ŞAHİN (Ed.) *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.

Büyüköztürk Ş, Çakmak E, Akgün Ö, Karadeniz Ş, Demirel F (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (3.baskı: Mart 1984). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Cemaloğlu N (2003). Öğretimde ders kitaplarının yeri ve önemi. N. Hayta (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu tarih içinde* (s. 9-12). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Cresswell, JW ve Creswell, JD (2018), Araştırma Tasarımı: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları, Los Angeles: SAGE.

Ceyhan E, Yiğit B, (2004). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Çalık T (2001) Türkçe ders kitaplarının biçim ve tasarımı. Küçükahmet L (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu 4-8 Türkçe içinde* (s.120-147). Ankara: Atlas Yayıncılık.

Çapar M (2004) Türk Ulusal Eğitim Sisteminde Öteki ve Ötekiye Yaklaşım.(Yayımlanmamış doktora tezi) Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara.

Çavdarıcı M (2002) Türkiye’de sosyal değerlerin aşınması ve kültür sömürgeciliği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Çelikkaya H (1996) Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi. İstanbul: Alfa Yayınları.

Çepni S (2005) Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş (2. Baskı), Üç Yol Kültür Merkezi: Trabzon.

Çepni S (2009) Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş (4. Baskı), Celepler Matbaacılık, Trabzon.

Davis M E (2000). Archaeology education and the political landscape of American schools. *Antiquity*, 74(283), 194–198.

Demir B (2008) Adalet ve Saygı İçerikli Karakter Eğitimi Programının 7. Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyine Etkisi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demirel Ö (2000) *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayınevi.

Doğan İ (2001). *Modern Toplumda Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları İnsan Haklarının Kültürel Değerleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Doğan H (1997) *Eğitimde program ve öğretim tasarımı*. Ankara: Önder Matbaa. Dönmez

C (2003) Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. Şahin C (Ed.), *Sosyal bilgiler konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.

Dönmez C (2008) Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, http://w3.gazi.edu.tr/web/cdonmez/html/body_makale_10.html adresinden ulaşılmıştır.

Ertürk S (1998) *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan A.Ş.

Feyzioğlu M (2005) Geçiş Döneminin Kutadgu Bilig'deki Yansımaları Üzerine Bir Değerlendirme, *KKEFD*, 12, 151- 165.

Gögebakan Y (2010) Türk Kültüründeki Hoşgörü Anlayışının Tarihsel ve Kültürel Kaynakları ve Bu Anlayışın Kültür Varlıklarına Yansımaları, *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, (2), 201- 223.

Gökçeli S (2007) Medeniyet, Kültür, Türk Dili Edebiyatı ve Estetik Eğitimcisi Olarak Nihad Sami Banarlı. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Güngör, E. (1992). Kültür değişmesi ve milliyetçilik. İstanbul: Ötüken Neşriyat

Güriz A (1996) Hukuk Başlangıcı. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Işık M (2011) Türklerin Kültür Kökenleri ve Etnik Yapısı. İstanbul: Yakamoz Kitap.

Kalafat N (2012) Türklük Bilimi- Halkbilim- Ortak Türkçe, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, (1), 1, 25- 32.

Kan M O (2010) Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Karasar N (2005) Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayıncılık

Kaptan S (1993) Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri. Ankara: Tek Işık Ofset.

Karatay H (2011) *Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı*, Turkish Studies, 1398-1412.

Kaplan M (2005) Kültür ve Dil (18. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Korkmaz Z (1995) Cumhuriyet Devrinde Türk Dilindeki Gelişmeler, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, (1), 629, 909- 919.

Kuşçu R (2009) *Ortaöğretim Sosyal Alan Ders Kitaplarında Çağdaş Değerler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Lale İ, M (2004) Türk Aile Düzeni ve Aile İçi İlişkiler. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya

Linton R (1961) Tree of Culture. New York.

Macit G (2010) *İletişim Tarzları Üzerinde Kültürel Değerlerin Etkisi Üzerine Bir Araştırma*.

(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

MEB (2004) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. <http://programlar.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır.

MEB (2005) *Talim terbiye kurulu başkanlığı ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB.

Meraç H (2006) *Lise Tarih Ders Kitaplarının İçerik ve Yöntem Açısından Analizleri*.

(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

NCSS CurriculumStandards (2000).

Ögel B (2001) *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları* (4. Baskı). İstanbul: Türk

Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Özdemir G (2006) *Kant Ahlakında Saygı Kavramı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özdemir C (2013) Dil- Kültür ilişkisi: Folklor Ürünlerinin Türkçenin Yabancı Dil Olarak

Öğretiminde Yeri ve İşlevi, *Millî Folklor Dergisi*, (95), 157- 166.

Özmen Ş (2013) Türk Kültüründe Yaşlının Yeri ve Medyayla Yaşlılığın Değişen Konumu, *Millî Folklor*, (25), 100, 110- 119.

Pighin G (2005) *Çocuklara Değer Aktarımı* (1. Baskı) İzmir: İlya Yayınevi.

Rumevleklioğlu Ş (2003) *İlköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler ders programının amaç, içerik, öğretim etkinlikleri ve değerlendirilme boyutları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziantep.

Sönmez V (1999) *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim.

Tezcan M (2015) *Gençlik, kültür ve toplum*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Turan M (2009) *1950 ile 1960 Yılları Arasında Ortaokul Tarih Dersi Kitaplarında Yer Alan Millî Kimlik Kavramının İçerik Analizi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tutkun S (2008) İlköğretim ders kitaplarının görsel boyut ve içerik Tutarlılığı açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde

Türker M Z (1994) Gençlik ve millî kültür. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 289–291

Türk İ (2009) Değerler Eğitiminde Saygı. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Ulukalın Ö (2007) *“Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2004) ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İncelenmesi”* Yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Vatandaş C (2003) Toplumsal Bir Değer Olarak “Yardımlaşma” Ve Dilenciler, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 5, 149- 160.

Yıldırım A ve Şimşek H (2003) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Yıldırım A ve Şimşek H (2005) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (5.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım A ve Şimşek H (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık: 6. Baskı. Ankara.

Yıldırım A ve Şimşek H (2011) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yıldırım A ve Şimşek H (2012) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

EKLER

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Değerli meslektaşım;

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda yapmakta olduğum lisansüstü tez çalışması kapsamında sizlere aşağıdaki sorular maddeler halinde yönetilecektir. Bilimsel çalışma etik kuralları gereği kişisel bilgileriniz kesinlikle paylaşılmayacaktır.

Bu çalışmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

SORULAR

1. Sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımların Türk kültür değerlerini kazandırmakta yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl?

2.Sosyal bilgiler öğretmeni olarak aile, yardımseverlik, saygı ve dil değerlerinin aktarım sürecinde öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ve ön bilgileri yeterli midir? Geliştirilmesi için neler yapılmalıdır?

3.Türk kültür değerleri arasında yer alan aile, yardımseverlik, saygı ve dil değerlerini öğrencilerinize nasıl kazandırıyorunuz?

4.Türk kültür değerleri arasında bulunan aile, yardımseverlik, saygı ve dil değerlerinin beşinci sınıf seviyesinde kullanılan ders kitabında yer verilme durumu bu değerlerin kazandırılmasında yeterli midir? Nasıl geliştirilmelidir?

5. Aile, yardımseverlik, saygı ve dil değerlerinin öğrencilere aktarmakta karşılaşılan zorluklar nelerdir?

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulu

KURUL KARARI

TOPLANTI SAYISI

06

KARAR SAYISI

188

TOPLANTI TARİHİ

30.05.2022

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans programı öğrencisi Adnan Akın TOSUN'un "Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Türk Kültür Değerleri Açısından İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezi hakkında alınan 17.05.2022 tarih ve 2100106156 sayılı başvuru dosyasının görüşülmesi.

2022.06.188. Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans programı öğrencisi Adnan Akın TOSUN'un "Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Türk Kültür Değerleri Açısından İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezi hakkında alınan 17.05.2022 tarih ve 2100106156 sayılı başvuru dosyası görüşüldü.

Yapılan görüşmeler sonucunda, aşağıdaki tabloda isimleri belirtilen araştırmacılar tarafından hazırlanan "**Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Türk Kültür Değerleri Açısından İncelenmesi**" isimli yüksek lisans tezi ve ilgili belgeler araştırmacının gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, projenin gerçekleştirilmesinde etik sakınca bulunmadığına kurulumuz üyeleri tarafından oy birliği ile karar verilmiştir.

YÜRÜTÜCÜ	ARAŞTIRMACI/UZMAN
Prof. Dr. Ali MEYDAN	Adnan Akın TOSUN (Öğrenci)

Prof. Dr. Serkan ŞAHİNKAYA

Kurul Başkanı

Prof. Dr. Fatih ÖZDEMİR

Üye

Prof. Dr. Zülfikar DURMUŞ

Üye

Prof. Dr. Şule AYDIN

Üye

Prof. Dr. Şahlan ÖZTÜRK

Üye

Prof. Dr. Suzan ÇOBAN

Üye

Prof. Dr. İbrahim ERDOĞAN

Üye

Prof. Dr. Hacı Abdullah ŞENGÜL

Üye

Prof. Dr. Göksel ŞİMŞEK

Üye

Prof. Dr. Bayram DEVİREN

Üye

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : 0EG9-5VHO-ORUD Belge Doğrulama Adresi : <https://ebyssorgu.nevsehir.edu.tr>

Adres:

Telefon No :

Fax No :

İnternet Adresi :

Kep A